

ЛЕЗГИ

Газет

**Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед ч'ал хуьх!**

1920 – йисалай акъатзава

N 13 (10814) хемис 29 – март, 2018 – йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

Къиблепатан Дагъустан. Виринрив вили ялавар мус агакъда?

Жасмина САИДОВА

“Вуч метлеб ава газ тухунихъ, эгер инсанри адан гъакъи гузачт'а?!” - Къиблепатан Дагъустандин хуьрер газламышунин месэла икъван къватнавай гъалда вучиз ава лагъай зи суалдиз къарши яз хгай ихътин суалди зун фикиррик кутуна. “Инсанриз къулайвилер къанзава, газ тур лугъуз, гъарай-эвер гзаф ийизва, амма, кар чкадив агакъайла, газдихъ гъар вацра пул гана къанзавайди абурун рикелай алатзава, - алава хъувуна газдин месэлайрай къилин идарайрикой садан векилди, сесиник бейкефвилин гъиссер кваз. - Асул себеб вуч ят'а чидани ваз? Квалер чехибур я! Садамасадалай зурба къвалер эцигунихъ калтуззава, ахпа, а майданрай къезвай гъакъи акурла, ийир-тийир жезва. Гъаниз килигна, Дагъустан газламышунин месэла Газпромди тахминан пуд йисан вахтунда тамамдиз акъвазарни авуна. Ч'алахъ тушт'а, Интернет ахъайна, килиг...”

Амма Интернет ачухунин лазимвал авач - газламышунин месэла чкадиллай юзан тийиз гзаф йисар тирди чаз, чи хуьрера авай гъалариз килигайлани якъин жезва. Бязи чкайра гъатта турбаярни куьчейра какатайвал гадарна хъфенва и кардал машгъл ксар. Вучиз? Государстводиди гъар са агъалидиз пулсуздаказ таъминарун лазим тир и къулайвал инсанрив агакъ тийиз вучиз цудралди йисар физва? Вучиз махсусдаказ тукъурнавай программарик кутунвай, яни тамамдаказ газламышун патал такъатар фикирда къунвай и хуьрера гъалар виликди физвач? И ва са жерге маса суалриз жавабар жагъурун патал, хиве къан, за хейлин идарайриз зенгер авуна. Амма, гзаф верчер алай къур хада лугъудайвал, са къадар ида-

райрин хиве авай и месэладин а къил жагъурунни четин хъана.

Гъавурда гъатун четин я

Эхиримжи делилралди, Дагъустан Республикада 1589 къван шегъерар ва хуьрер (гадарнавай чкаяр квачиз) ава. Абурукай т'ебии газ анжах 642-дав агакъарнава. Алай вахтунда республика газламышунин дережа 69,1 процентдиз барабар я. Ина, санлай къачурла, 13173,04 км газдин сетар ава, т'ебии газ - гъар йисуз 3,6 миллиард кубометр - 480 агъзур касди ва 12 агъзур карханади ишлемешзава.

Газдалди таъминарунун месэлада Дагъустанда “Газпром межрегионгаз Махачкала” ООО (маса гунал), “Газпром газораспределение Дагестан” ООО ва “Газпром газораспределение Махачкала” АО (санай масаниз рекъе тунал, газдин сетар лазим къайдада аваз хуьнал, ремонт авунал, абур тукъурнунал ва ик'и мад) машгъл я. Цийи сетар тукъурнунал карда “Дагсельхозстрой” ва “Спецгазстройсервис” ГКУ-ри, РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин, гъакъни транспортдин, энергетикадин ва алакъадин министерствойри, гъукуматди иштиракзава. Гъик'и хъи, асул финансар и рекъиз республикадин бюджетдай чара ийизва. И ва я маса чка газламышунин гъакъиндай къарарни республикадин руководстводи къабулзава.

Гъелбетда, гъавурда акъазва, Дагъустандин ч'ехи пай дагълух чкаяр, къакъан дагълариз газ тухунин месэла муракабди я, ана са жерге къет'енвилер ава. Амма арандин дуьзенда авай хуьрер, чебни элкъвена газдин сетрин юкъва авай чкаяр, газламышунин къвалах сак'ани акъалт'ар тавунин гъавурда гъатун четин жезва. Къиблепатан Дагъустандин саки са район-

ни, гъа жергедай яз гъуьлуьн къерехдал алай, экономикадин стратегиядин жигъетдай важиблубурукай сад тир Мегъарамдхуьруьн районни газдин месэла тамамдаказ гъялнавайбурун жергеда авач. Ихтилат надир Самур тамун къерехда авай Азадогъли хуьруькай физва. Яргъл йисар хъана и хуьруьн агъалийри дат'ана газламышунин месэла къарагъариз. Райондин амай хуьрерив т'ебии газ гъеле 20-30 йис идалай вилик агакънайт'ани, къунши хуьреривай яргъл мензилда авачир Азадогъли икъван ч'алавалди къакъатна амукънава. “XXI лагъай асирда дуьзендин мулкарин вири къулайвилер фадлай таъмин тир чкада еке хуьруьн агъалийри къвалер пичина къарасар куз чими авун - им акъулда ацакъдай кар туш, - лугъузва Мегъарамдхуьруьн райондин информациядин къуллугъдин руководитель Гульмира Закуевади. - Кар алайдини ам я хъи, кузвай къарасар - ибур милли хазинадик акатзавай Самурдин тамун тарар я. Яни хуьруьз газ гъуни надир там къутармишунин кардикни пай кутазава”.

- Гзаф дережайра и месэла къарагъарайдалай къулухъ, эхирни, 2014-йисуз Азадогъли газламышунин месэла гъиле къуна. Хуьр патал къет'ен важиблувал авай и вакъиадиз талуьк яз гъатта шад мярекатни къиле тухванай. Анал “Спецгазстройсервис” ГКУ-дин генеральный директор Магъмуд Амиралиева Азадогълидин агъалияр 2014-йисан эхирдалди хуьр газламышна куьтягъдайдахъни инанмишарнай, - лугъузва райондин администрациядин векилди. - Гъа и йисуз 503 къвал (майишат) авай хуьруьн 30 къвалив газ агакъарнай. Ахпа къвалахар акъваз хъана.

▶ 8

Нумрадай к'елеа:

ОБЩЕСТВО

Либералрин ивирар ва гъакъикъат

Намуслувал, гъейратлувал, регъувал, мергъяматлувал, къайгъударвал авачир общества, яни руьгъдай начагъ чкада, сагълам алакъаяр, несилар арадал бажагъат къеьеда.

▶ 3

ОБЩЕСТВО

Коррупцияди гъик' барбат'най?

Коррупциядихъ галаз вири девирра, вири уьлквейра женг тухузвайди я. Гъа гъисабдай яз, чи уьлкведани. Чаз акъвазайвал, къе Россияда коррупциядихъ галаз къеьелай женг ч'угъазва. Эхиримжи вахтара Дагъустанда жезвай дегъивилериз килиг.

▶ 5

БАТАНПЕРЕСВАЛ

Милли гвардия. Адан везифаяр

Управленидин хиве къет'ен везифаяр гъатзава: государстводин аслу туширвал, хатасузвал, территориярин тамамвал, уьлкведин кар алай ва важиблу карханаяр, идараяр, имаратар хуьн, терроризмдихъ, экстремизмдихъ галаз женг ч'угун, яракъар маса гунал гуьзчивал авун ва ик'и мад.

▶ 6

ЧАЛА

Ч'ехи къайгъуяр

Месэляяр лагъайт'а, форумдини къалурайвал, лап къурху кутадай тегъерда гзаф хъанва. Четинвилер алудиз алахънавай къеьгаларни авачиз туш. Амма къилдин ксарин т'ем акакъ тийидай, месела, мектебра к'елун патал ктабар, пособияр хъин, акъудун, чкайрив агакъарун - ибур къуватар сад авурла къилиз акъудиз жедай крар я.

▶ 7

УЬМУЬР

...Гъуьлени батмиш жедач

Уьмуьрда чал жуьреба-жуьре инсанар гъалтзава-варлубурни, юкъван жуьредин-бурни, чпин къил са бубат хуьзвайбурни, уьмуьрдин чарх садлагъана къулухъ элкъвена, гзаф къеьера гъатнавайбурни... Чарадан т'ал, дарвал къатлуниз гъар гъи касдила хъайит'ани алакъадач'ани, авайдал рази хъана, вичелай дарда авай касдиз куьмекдай инсанарни чи жергеайра т'имил авач.

▶ 9

ЯШАЙИШ

Заводрал чан хкайт'а...

Дагъвийриз т'ебиатдилаи ч'ехи зарар гъукумдин къурулуш дегъиш хъуни гана. Колхозар, совхозар чук'урна, халкъдин девлет пайи-паярна, тарашна, багълар къурурна, никлерал кул-кус акъалтна, заводар, фабрикаяр къватна. Жегъилар шегъериз ч'к'ана.

▶ 15

Э.С. МУСЛИМОВАН гъакъиндай

Дагъустан Республикадин Къилин Указ

1. МУСЛИМОВ Энрик Селимович Дагъустан Республикадин Къиблепатан территориальный округда Дагъустан Республикадин Къилин патай тамам ихтиярар ганвай векилдин къуллугъдикай азад ийин.
2. И Указ вичел къул члугур йикъалай къуватда гъатзава.

Дагъустан Республикадин Къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай **В.ВАСИЛЬЕВ**
Махачкъала шегъер, 2018-йисан 21-март, № 37.

С.Д. УМАХАНОВАН гъакъиндай

Дагъустан Республикадин Къилин Указ

1. УМАХАНОВ Сайгидпаша Дарбишевич Дагъустан Республикадин промышленностдин ва энергетикадин министрвиле тайинарин.
2. И Указ вичел къул члугур йикъалай къуватда гъатзава.

Дагъустан Республикадин Къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай **В.ВАСИЛЬЕВ**
Махачкъала шегъер, 2018-йисан 26-март, № 40

Ш.У. ГЪАЖИМУРАДОВАН гъакъиндай

Дагъустан Республикадин Къилин Указ

1. ГЪАЖИМУРАДОВ Ширухан Умаханович Дагъустан Республикадин транспортдин ва рекъерин майишатдин министрвиле тайинарин.
2. И Указ вичел къул члугур йикъалай къуватда гъатзава.

Дагъустан Республикадин Къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай **В.ВАСИЛЬЕВ**
Махачкъала шегъер, 2018-йисан 26-март, № 41.

М.Ж. БАГЛИЕВАН гъакъиндай

Дагъустан Республикадин Къилин Указ

1. БАГЛИЕВ Малик Жамединович Дагъустан Республикадин эцигунрин ва яшайишдин къвалеринни коммунальный майишатдин министрвиле тайинарин.
2. И Указ вичел къул члугур йикъалай къуватда гъатзава.

Дагъустан Республикадин Къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай **В.ВАСИЛЬЕВ**
Махачкъала шегъер, 2018-йисан 26-март, № 42.

А.М. АБДУЛМУСЛИМОВАН гъакъиндай

Дагъустан Республикадин Къилин Указ

1. АБДУЛМУСЛИМОВ Абдулмуслим Муъгъидинович, вич алай къуллугъдикай азад авуналди, Дагъустан Республикадин хуьруьн майишатдин ва суьрсетдин министрвиле тайинарин.
2. И Указ вичел къул члугур йикъалай къуватда гъатзава.

Дагъустан Республикадин Къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай **В.ВАСИЛЬЕВ**
Махачкъала шегъер, 2018-йисан 27-март, № 43.

Б.З. ОМАРОВАН гъакъиндай

Дагъустан Республикадин Къилин Указ

1. ОМАРОВ Билал Зайнулабидович Дагъустан Республикадин Гьукуматдин Председателдин заместителдин везифаяр вахтуналди тамамуникай вичин хушуналди азад ийин.
2. И Указ вичел къул члугур йикъалай къуватда гъатзава.

Дагъустан Республикадин Къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай **В.ВАСИЛЬЕВ**
Махачкъала шегъер, 2018-йисан 27-март, № 44.

Дагъустан Республикадин Къилин Указ

Дагъустан Республикадин исполнительный властдин органрин къурулушдиз талукъ месэляяр

Дагъустан Республикадин исполнительный властдин органрин къурулуш мадни хъсанарунин мурадларди ва Дагъустан Республикадин Конституциядин 77-статьядал асаслу яз за къарар акъудзава:

1. Дагъустан Республикадин промышленностдин ва алишверишдин министерство терг ийин.
2. Элкъуьрин:
 - а) Дагъустан Республикадин транспортдин, энергетикадин ва алакьадин министерство - Дагъустан Республикадин промышленностдин ва энергетикадин министерстводиз. Адав Дагъустан Республикадин промышленностдин, алишверишдин тергзавай министрстводив промышленностдин рекъяй гъаз хъайи везифаяр вахкун;
 - б) Дагъустан Республикадин печатдин ва информациядин министерство - Дагъустан Республикадин информатизациядин, алакьадин ва массовый коммуникациядин министрстводиз. Адав вичик дегишвилер кухтазвай Дагъустан Республикадин транспортдин, энергетикадин ва алакьадин министрстводив алакьадин рекъяй гъаз хъайи везифаяр вахкун;
 - в) Дагъустан Республикадин рекъерин майишатдин агентство - Дагъустан Республикадин транспортдин ва рекъерин майишатдин министрстводиз. Адав вичик дегишвилер кухтазвай Дагъустан Республикадин транспортдин, энергетикадин ва алакьадин министрстводив транспортдин рекъяй гъаз хъайи везифаяр вахкун.
3. Дагъустан Республикадин карчивилин ва инвестициядин рекъяй агентстводив Дагъустан Республикадин промышленностдин ва алишверишдин тергзавай министрстводив алишверишдин рекъяй гъаз хъайи везифаяр вахкун.
4. Дагъустан Республикадин эцигунрин, архитектурадин ва яшайишдин къвалеринни коммунальный майишатдин министрство Дагъустан Республикадин эцигунрин ва яшайишдин къвалеринни коммунальный майишатдин министрстводиз элкъуьрин.
5. И Указдал асаслу яз чпив Дагъустан Республикадин исполнительный властдин маса органрин везифаяр вахканвай Дагъустан Республикадин исполнительный властдин органар винидихъ тивар кунвай органри хивез къачунвай мажбурнамайрин барадай, гъа гъисабдай суддин къарар акъудунин нетижада арадал атай мажбурнамайрин барадай, ирссагъибар тирди тайинарин.
6. Дагъустан Республикадин Гьукуматди:
 - а) и Указ къилиз акъудунихъ галаз алакьалу тешкиллувилин, финансин, эменнидиз талукъ ва маса месэляяр гъялин;
 - б) и Указдал асаслу яз, Дагъустан Республикадин Къилин актарики дегишвилер кухтунин барадай теклифар гун;
 - в) вичин актарики и Указдихъ галаз къадай гъалдиз гъин.

Дагъустан Республикадин Къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай **В.ВАСИЛЬЕВ**
Махачкъала шегъер, 2018-йисан 26-март, №39

МВД-дин Дербент шегъерда авай уголовный розыскдин отделдин начальник Мусаев Муса Мавлуудиновичаз, полициядин старший лейтенант, къвед лагъай батальондин махсус взводдин командирдин заместитель Сардаров Иззафедин Элвеновичаз телеф хъайидалай къулукъ Россиядин Федерациядин Президент Владимир Путинан 2017-йисан 13-октябрдин 421-нумрадин Указдалди Виклегъилин орден ганва.

Виклегъвал къалурунай

“Лезги газетдиз” Мегъарамдхуьруьн райондин администрациядин пресскъуллугъдай хабар гайивал, 23-мартдиз Дагъустан Республикадин къенепатан крарин министр, полициядин генерал-лейтенант Абдурашид Мегъамедов райондиз телеф хъайи къуллугъчийрин хизанрив госуларстводин наградаяр вахкун патал атана.

Райадминистрациядин залда кыле тухвай мярекатда Мегъарамдхуьруьн райондин къил Фарид Агъмедова, райадминистрациядин аппаратдин жавабдар работнирки, республикадин ва райондин къанун-къайда хуьдай органрин, СМИ-рин векилри ва маса ксари иштиракна.

Анал рахай райондин къил Фарид Агъмедова къейдна: “Ватан ва чи къилел ислегъ цав хьун патал чпин чанар къурбанд авур къегъалрин лайихлувилерал къимет эцигун яз, абуруз Виклегъилин орден гунай чун Россиядин Федерациядин Президентдилай, Дагъустан Республикадин къенепатан крарин министрдилай рази я. А ватанпересрин экуь къаматар чна рикелай ракъурдач. Абурун игитвили виклегъилин, гъейратлувилин чешне яз къуллугъда”.

Къуллугърин буржи къилиз акъудайла, виклегъвал, дирибашвал ва гъакъисагъвал къалурунай Россиядин

Телеф хъайибурун хизанрив и награда вахкудайла, рахай РД-дин къенепатан крарин министрди, къилди къачуртла, лагъана: “Зун ихътин везифа хиве аваз Мегъарамдхуьруьн райондиз къвез им сад лагъай сефер туш. Ашкара жезвайвал, Мегъарамдхуьруьн райондай, чанарни къурбанд авуналди, чпин къуллугърин буржи тамамарзавай къегъалар акъатзава. Амма, гъайиф хьи, виридалайни багъри ксар къакъатуниқди къвез жезвай магрумвал гъич са жуьредин наградаяривайни, гъич са жуьредин келимайривайни, куьмекдивайни арадай акъудиз жедач. А къегъалрин къаматар чаз лап багъа я, чна абурун багърийриз риклин сидкъидай гъурметзава, абурун дерт пайзава. Чун, РД-дин къенепатан крарин министрстводин къуллугъчийр, гъамиша куь къвалав гъаз жеда ва багъри касдикай магрум хьунин тлал къезиларун патал алакьдай куьмек гуз чалишмишвалда”.

Наградаяр вахкуниз талукъарнавай мярекатдай райондин Общественный палатадин председатель Агъадаш Нагметуллаев, Муса Мусаеван сифте муаллим, гъакни Гарагърин хуьруьн къил Къадим Чубанов ва маса ксар атана. Абуру телеф хъайи къегъалрин хизанрив халис ватанпересар тербияламышунай разивилин риклин сидкъидай тир келимаяр лагъана.

ЕГЭ-диз мукъва жезва

Образованидин хиле авай гъалар ахтармишунин макъсаддалди РД-дин Гьукуматдин Председателдин заместитель - образованидин илимдин министр Уммупазил Омарова Мегъарамдхуьруьн райондиз мугъман хъана. Буткъазмайрин школада ам райондин муаллимрин коллективдихъ галаз гуьруьшмиш хъана ва ана вахтунилай вилик ЕГЭ вахкунин месэлайрай совещание кыле тухвана.

Гуьруьшда министрдин заместитель Ширали Алиева, тестированидин федеральный центрадин къил Юлия Егоровади, Мегъарамдхуьруьн райондин къилин сад лагъай заместитель Гъабибуллагуь Мурадалиева, райондин образованидин управленидин начальник Улубег Абейдулаева, адан заместитель Айна Гъажиевади, ЕГЭ тухунин пунктуин кыле авай Зарема Маллаевади, умуми образованидин идарайрин кылериди ва муаллимри иштиракна.

У.Омаровади нетижаяр кьунин госуларстводин аттестация региондин Къил

Владимир Васильеван гуьзчивилик квайди рикел хкана.

- Республикадин Къили образованидин ва, къилди къачуртла, ЕГЭ тухунин месэлайриз иллаки кьетлен фикир гузва. Чи метлеб - дуьз ва михьи экзаменар тухун я, - къейдна министрди.

Ю.Егоровади ва Ш.Алиева 2018-йисан ЕГЭ-рин кампания тешкилун патал къвалахдив мукъуфдивди эгечлун лазим тирди лагъана.

Цинин йисуз экзаменар тухудай вири пункттар печатдин ва имтигъандин материалрин комплект къилляй-къилиз сканироватдай цийи технологияралди таъминарнава. Абурулай алава яз, Рособрудзордин истемешунрив къадайвал, экзаменар кыле фидай вирира видео ва мобильный алакьадикай магрумдай тадаракар эцигнава.

Ю.Егоровади чкайрал ЕГЭ-яр кыле фидай тегъердикай галай-галайвал лагъана. Мярекатдал рахай вирибуру экзаменар тухунин пункттарин кыле авайбурун ва ЕГЭ-дин тешкилатчийрин хиве авай жавабдарвал къейдна.

Президентдин Чарчин цIарце аваз

Либералрин ивирар ва ГЪАКЪИКЪАТ

Мердали ЖАЛИЛОВ, литературдин
отделдин редактор

Алай вахтунда чи об-
ществодин гзаф мярекат-
рал, гуьруьшрани рахунра,
эвер гунра, иллаки теле-
виденидин кьалурунра,
Интернетдин сайтда, чна
“либералрин ивирар” ара-
дал хкун, хуьн, виликди
тухун лазим я лугьуз, не-
силар, иллаки жегьилар
инанмишариз алахъзава. Гъавурдик квачир-
буру акI фикирда хьи, аватIа, гъакъикъи жен-
гчияр, гъакъикъи азадвилер, ачухвилер, де-
мократиядин мумкинвилер хуьзвайбур гъа
ибур, либералар, я.

Амма чи тарихдин бязи мисалрал вил ве-
гьена, Ватандин ва халкьдин кар алай, къис-
мет гьяззавай вакъийра либералри гъихъ-
тин рехъ къуна, нин терефдал хъанатIа, вере-
вирд авурла, са бубат гъавурда акъада: абу-
ру садрани халкьдин гегьенш къатарин те-
реф хвейиди туш.

Философиядин словарда либерализмдин
асул лишанар гъихътинбур ятIа, гъикI арадал
атай гьерекат ятIа, хъсандиз лагъанва: ам бур-
жуазияди (уртабаб хсусиятчийри) чпин биз-
нес ва ихтиярар конституциядалди (закондал-
ди) заминламышун, исятда лугьузвайвал,
“олигархринни” духовенстводин (диндин кьиле-
вайбурун) къадарсуз чIехи мумкинвилерал
сергьят эцигун патал арадал гъайиди я.

В.И.Ленина кьейдनावайвал, либералриз
пролетариатдин революциядихъай цIухъай
къван кичеда, гъавилияй абур гъа сифте ка-
марилай, социалистический революциядиз
акси душманрихъ галаз сад хъана, пролета-
риатдихъ галаз женгиник экечIзава...

Алай аямдин либералри тарифзавайбур
ва чи обществодал илитIзавайбур вуч иви-
рар я? Вучиз абурун кьиле авайбуру Лени-
накни Сталинак, социализм патал чанар гайи-
бурук, гагъ-гагъ гъатта ЧIехи Гъалибвал къа-
занмишайбурукни и дуьньядал алачир къван
тахсирар, гъатта Президент Путинан полити-
кани гагъ-гагъ шаклувилек кутазва. Россия-
дин демократия Америкадин хъинди туш лу-
гъуза...

Социализмдин кьилин ивирар - вири хал-
къарин азадвал, садвал, хсусиятдинни за-
кондин вилик вирибурун барабарвал, пулсуз
кIелун, медицинадин пулсуз къуллугъ, кIва-
лахдалди, яшайишдин шартIаралди несилар
таъминарун, пландин бинедаллаз виликди
тухузвай мягъкем экономика, дуьньядин май-
данда садалайни аслу тушиз хъун... инкар
авуна, либералри багъишзавай ва чна хве-
на, мадни виликди тухвана кIанзавай ивирар
(девлетар) гъибур я?

Либералрин кьилин ивир, зун гъавурда
акъазвайвал, виридан девлет тарашна, гъар-
да вичин кьил, чпини лугьузвайвал, “сада-
лайни аслу тушиз” хуьн тирди хъиз я. И кар-
ни вагъши базарди идара ийдайди тестикъ-
ариз алахъзава. Куьрелди, инсанди инсан-
ни, шей хъиз, маса гун, маса къачун агалкъун
хъиз кьалуззава...

Намуслувал, гъейратлувал, регъуввал,
мергьяматлувал, кьайгъударвал авачир об-
ществода, яни руьгъдай начагъ чкада, сагъ-
лам алакъяр, несилар арадал бажагъат кве-
да. Гъавилияй тушни чи аялрикайни наркоман-
нарни ичкибазар, инсафсузарни ивидихъ къа-
нихбур, террористарни экстремистар, акъал-
тай ругъаниярни эсилсузар жезвайди?..

Агъалийрин чIехи пай къекъверавиле гъат-
завайла, гъевчи десте олигархар, абурухъ га-
лаз зил къазвай “бизнесчиярни” (куьрелди,
либералар) чпин девлетрал мягъкем жезва.

Гъакъикъатда вуч къуватлу, вуч усал
жезватIа, либералри лугьузвач. ЧIагай рахун-
ри, хиве къунри, куьгъне вахтариз тегънеяр
ягъуни вири алдатмишдай хъиз я.

Урусрин машгъур сатирик С.Щедрина ви-
чин “Либерал” махуна адан руьгъдин къамат
хъсандиз раижнава: “Са уьлкведа хъана-хъа-
нач къван либерал. Вични акъван ачухди тир
хьи, гъеле садайни гафни акъат тавунмаз,
ада вичин туьтер къазундай: “Агъ жанабияр,
жанабияр! Куьне вуч ийизва! Куьне куьн гъе-
лекзава хьи!” Садазни хъел къведачир адан
гафарикай, аксина, вирида лугьудай: “Къуй
рахурай, хабар гурай - и кар чаз хъсан я!”

“Гъар са обществодихъ пуд шартI хъун
лазим я, - лугьудай либералди, - азадвал,
таъминвал, кьилдинвал...” Либералдин маса
мурад адакай ибарат тир хьи, адан хиялрин
нурди къуд патан чIулавриз экв ягъин, ана
авай вирибурув хуш хиялар ийиз тан...

Рахадайла, либералдик ахътин гъевес
акатдай хьи, акъван ам яб гузвайбуруз хуш
жедай хьи, гъатта инанмиш тежедай гафа-
райни адак тахсир кутадачир, хуькуьрдацир,
адаз вири багъишламишдай. Кьилинди, сад-
рани са затIни ада, туьтуьнал къуьл илсина,
истемишдачир. Гъамиша “анжах мумкинвал
хъайитIа...”, лугьудай...

Гилан либералар а чIаванбурулай тафа-
ватлу яни?

Азадвилерикай, абадвилерикай, аслу ту-
ширвиликай акъван шириндиз рахазва хьи,
анжах экономика вилик тухудайла, чарасуз
яз Америкадила, Европадайла “чешне” къа-
чун теклифда... Абуруз лагъайтIа, виликди
фенвай, аслу тушир, къудратлу Россия ви-
леризни акун кIанзавач.

И жигъетдай РФ-дин Президентдин Чар-
че лагъанва: “Милли экономикадин къуру-
луш гележегда дегъишарун, конкуренция-
дин хура акъвазунин адан къуватар арту-
харун патал чна виликди финин чешмеяр
ва чешнеяр акъалтIай жуьреда маса дере-
жайра кардик кутун лазим я. Гъинва абур?
Эвелни-эвел, цIийи технологийрин,
идара авунин, кадрийрин (пешекаррин) жи-
гъетдай цIийи бинеярал алаз, зегъметдин
безгьерлувал хкажин. И жигъетдай гъеле-
лиг чун хейлин гуьгъуьна ама.

Виликди финин кьвед лагъай чешме -
инвестициядин (желбзавай пуларин) къа-
дарар артухарин.

Чна месэла икI эцигнава: инвестицияр
ВВП-дин 25 процентдив агакъярин, ахла -
27 процентдивни.

Экономика вилик тухунин пуд лагъай
лап жанлу къуват - им гъевчи карчивал
виликди тухунихъ галаз алакъялу я.

Къезмай цIуд йисан девирда уьлкве-
дин ВВП-да ада къазвай пай 49 процент-
див, кIвалахдай чкайралди таъминарун
дережани 19 миллиондила 25 миллиондив
агакъярун лазим я...”

Ина либерализм авач. Гъакъикъи крар,
къайгъуяр, рекъемар (план) кьалурнава.
Рахунрилай, къуру хиве къунрилай гъакъикъи
крарал элячIна кIанзава, рекъерилай вири
шаклувилер ва манийвилер алудна...

Либералриз яб гайитIа, икI жедач, хиялар
хиялар яз амуькъда, мад цIуд йисара.

Нубатдин сечкирини кьалурайвал, халкь-
дин асул къатарин Президент В.Путинан, ада
кьиле тухузвай къецепатан ва кьенепатан по-
литикадин тереф хуьзва. Россиядин агъалий-
рин игътияжар вири терефрай таъминарунлай
чIехи везифа чакъ авач, вири къуватар гъа и
месэладал желб авун лазим я, лугьузва ада.

Амма чи сечкирин негъайрални шак гъиз-
вайбур, абур тапанбур, кьалпбур я лугьузвай
“демократия” хуьзвайбуруни майдандиз экъечI-
нава. Вужар я абур, Россия ва россиявияр акъ-
ван “кIанзавайбур”? СМИ-ри хабар гузвайвал,
инай катна, Европада чпиз мукар кутунвайбур,
либералрин гъилибанар я. Бес! Къуватлу пре-
зидентди Россия къуватлу авунихъай къурху
авайбур тIимил туш. РикIел хквезва: чи сечкир-
ин къурулушдикай ихътин шаклу келимаяр
сифте лагъайбурук гъатта президентвиле чи
кандидатар либераларни квай. Гила кьил акъуд
куьне, либералар вужар ятIа...

Сардар АБИЛ, шаир

Чубанар гзаф хъайила...

СССР чкIидалди вилик, 1990-йиса-
ра, уьлкведа гзаф партияр хъунин месэ-
ла къарагъарай чIавуз заз секинвал
амукъначир. Зи рикIел кьени алама, са
партия авай вахтунда чун вири Совет
гьукуматда са хизан хъиз яшамиш жез-
вай. Вирида са гьукумат, са партия, са
“хизан” патал зегъмет чIугвазвай. Аялар,
школаяр куьтыгъна, яргъариз кIелиз фи-
дайла, диде-бубадин рикIик, исятда
хъиз, кичI акатдачир. Чпин веледар ла-
зим тушир кIватIалрик акатда, масан-
рихъ акъатда, абурукай халкьдиз акси
ксар жатда лугьудай фикирар кьилизни
къведачир. Вучиз лагъайтIа, вирира
авай инсанрихъ авайди са фикир, вири
са хизан тир. Вирира гузвай тербияни
сад тир. Комсомолдинни партиядин гуьз-
чивилик кваз, вирира секиндив кIвалах-
ни ийизвай, ислягъвилелди яшамишни
жезвай. Карханайра, коллективра жедай
гъуьжетар, акъажунар (соревнование)
гъарда вичин кардин план фад ацIуру-
нихъ, зегъметдин нетижаяр хъсанару-
нихъ элкъуьрнавай.

Къвед, пуд, къуд, вад... партия хъайи-
ла, зи фикирдалди, са мулк са шумуд
патал пайна лагъай чIал я. Са партияди
 (“хизанди”) икъван чIавалди къазанми-
шайди виридаз сад хъиз, санал кIватIна,
барабардиз пайзавайтIа, гила гъар са
партияди (“хизанди”) вичихъди ялзава.
Гъикъван муькуь “хизандавайбуруз” пис
хъайитIа, гъакъван и патанбур шад жез-
ва. Общественный ва политический
уьмуьрдани къуватлулур вилик акатза-
ва, рехъни - гъабурунди...

“Гзаф партияр квез герек я? Абурун
арада кьалмакъал, бягъс акъатдачни?”
суал ганай за са сеферда партиядин са
собранидал.

- “Конкуренция хъун лазим я вири-
ра. Конкуренция авай чкада инсанри,
сад-садахъ галаз гъуьжетда гъатна,
хъсандиз кIвалахда. Вун гъеле аял я.
Вун са куьнинни гъавурда авач”, - жа-
ваб ганай “перестройкадин” тIегъуьн га-
луькнавай “демократри”, зи рахун акъва-
зарнай.

Белки, зун “конкуренция” гафунин
гъавурда дуьз акъазвач жеди лагъана,
за словарь ахъайна, а гафунин мана жа-
гъурна. Ана кхъенвай: “Конкуренция -
сада-садахъ галаз алишверишдин ва я
маса карда винел пад къун патал туху-
дай женг, акъажунар”. Акъазвайвал, кон-
куренция соревнование туш, бягъс, женг,
къакъудун я.

И кар чаз алай девирда арадал атай
гзаф гъадисайри субутна. СССР клус-
кIусна, советрин халкъарин сад тир чIехи

хизандин мал-девлет гъарда вичихъ
ялна, тарашна. Халкъ кашал атана. ЧкIай
СССР-дин халкъарин арада кьалар, дя-
веяр башламиш хъана...

Ингъе гила РФ-дин Президент, де-
путатар хъайди чIавузни сесер гудай
вахтунда жезвай гьерекатрин патухъай
рахайтIа, хайи стхаяр сад-садаз, рухва-
яр диде-бубайриз акси экъечIзава. Ву-
чиз лагъайтIа, сада са партиядин, муь-
куьда муькуь партиядин тереф хуьзва.
Ида ам, ада вири русвагъзава. Манда-
тар кIанз, майданда гъахъзавайбуруни
тажуб жедай ксар я.

Чаз, Афгъанистандай хтайбуруз, ви-
ридаз са Союз авайди тир: вири санал
кIватI жезвай, виридан фикирарни сад
тир. Афгъандин дявейрин иштиракчияр,
институтриз, школайриз физ, собраний-
рал, митинграл рахаз, акъалтзавай не-
силдиз ватанпересвилени тербия гузвай-
бур тир. Алай вахтунда Союздин са тIвар
ама. “Афгъанрин” Союз къуд патал пай

хъанва. Афгъанистанда санал душман-
рихъ галаз дяве чIугурбур исятда чеб-
чпихъ галаз “дяведа” ава. Абурун ара-
да вучтин “конкуренция” аватIа, заз гъе-
ле жаваб жагъанвач.

Арифдар СтIал Сулеймана ихътин
гъалар акурла лагъанай жеди:

*Фагъумна за - гъарда вичал
ТIвар эцигна, хан ийида.
Акьуллудаз тагуз мажал,
Кьилиди са дуван ийида.
Бейхабар яз вич-вичикай,
Гъер кIвахъна физ гъакI сивикай,
Гъар ахмакъда са чIарчликай
Лап яцIу чукъван ийида...*

Ибур гъа къе жезвай крариз ганвай
къиметар хъиз я заз.

Уьлкведин президент жез кIанзавай
кандидатрин арада хъайи кьалмакъал-
ризни чун килигна. Жуваз регъуь жез-
вай... Сада-сад русвагъиз, гъарда ви-
чин, я туш вичин партиядин тариф ий-
извайбурукай пака президент хъайитIа,
гьукуматдин, халкьдин гъал гъикI жеда-
тIа? Бес ибур “конкуренцияда” авай, яни
бягъс чIугвазвай партиядин кьилевай-
бур тушни? Аллагъдиз шукур, халкьди
и сеферда ихтибар чпиз хъсандиз чи-
дай, уьткъем касдиз авуна! В.В.Путинан
тIварци дуьнья вичел желбнава.
Ада чи халкъ, Ватан агудзава!..

Са хизанда хъиз яшамиш хъайибу-
рун агъвал гъикI виниз кхаж жедаIа чи-
рун патал яргъаз фин лазим туш. Инсан-
рин арада чешне жагъун тавуртIа, тIеби-
атдал вил вегъейтIани жеда. Цекверин
кIунтI дуьшуйш тахъай, чIижерин куьнуь
такур кас бажагъат ава. Гъакъван гъевчи
гъашаратар яз, са хизанда хъиз, цекве-
ри, чIижери санал чIугвазвай зегъмет-
дин нетижайриз фикир гун бес я. Абуру
садахъ галазни бягъсина авач. Кьил чи-
ле туна, чпин везифаяр тамамарзава.
Гъавилияй цекверин кIунтIарни чIехи я,
чIижерин куьнуьйрани вирт ава...

Вичин зегъметдал машгъул касдиз
политикадиз гъахъдай мажал авайди
туш. Вичин хизан хуьн патал чIугвазвай
зегъметдин гъакъи вахт-вахтунда ага-
къун, яшайишдин шартIар хъсан хъун я
кIанзавайди. И крар анжах къуьнерал
камаллу кьил алай чIехиди авай, ис-
лягъ хизанда вилик фида. Къе чи госу-
дарстводин кьилиз атанвайди гъахътин
ксарикай сад, халкьдин игътияжар, Ва-
тандин тарих ва гележег хъсандиз чиз-
вай регъбер я. Ада чун агалкъунарни
жедайдахъ инанмишарзава. Иншал-
лагъ!

Букар Бекирович ТАЛИБОВАН - 90 йис

Фаида ГЪАНИЕВА,
РАН-дин Дагъустандин илимдин цент-
радин грамматикадин ахтармишунар
кыле тухудай отделдин илимдин чехи
кьуллугъчи, филологиядин илимрин
доктор

Дагъларин уьлкведин тарихда чпин тварар
кьизилдин гьарфаралди кхьенвай алимар
гзаф ава. Абурун арада Букар Бекирович
ТАЛИБОВАН тварцини лайихлу чка кьаз-
ва. Машгур алим сагъ яз амайга, и йикъа-
ра адан уьмуьрдин 90 йис тамам жедай. Рагъ-
метлу Букар Бекировичан экуь кьамат ри-
кел хунин мураддалди гьилевай йисан 30-
мартдиз Россиядин илимрин академиядин
Дагъустандин илимдин центрадин Цада-
са Гьамзатан тварунихъ галай члалан, лите-
ратурадин ва искусстводин Институтда
алимдин багърийрин ва ам чидай ксарин иш-
тираквал аваз, мярекат кыле тухуда.

Жанлу гел тур алим

2003-ЙИСАН 13-октябрдиз Дагъларин
уьлкведин машгур алим, РАН-дин Дагъус-
тандин илимдин центрадин Цада-
са Гьамзатан тварунихъ галай члалан, лите-
ратурадин ва искусстводин Институтдин чехи
кьуллугъчи, филологиядин илимрин доктор,
профессор, РД-дин илимрин лайихлу дея-
тель Букар Бекирович Талибов чи арадай
акъатна. Ам вичин вахтунда Абхазия Респуб-
ликадин илимрин академиядин гьурметлу
академиквиле хьанай. Ам гьакъ "Зегъметдин
ветеран" медалдиз, ДАССР-дин Верховный
советдин Президиумдин ва СССР-дин илим-
рин Академиядин гьурметдин грамотайриз
лайихлу хьана.

Б.Б.Талибов 1928-йисан 12-февралдиз
Баку шегьерда ахцегъви фяледин хизанда
дидедиз хьана. Буба Бекир Кьасумхурел
кьвалахиз хтайла, Б.Талибов ина мектебдиз
фена. Ахпа Дербентдин педучилище акъалт-
тарна, Ленинграддин университетдин шаркь
патан факультетдик экечна. Ина ада дуьнь-
ядиз машгур алимар-академикар тир И.Ю.
Крачковскийдин, В.М.Жирмунскийдин,
В.В.Струведин, И.А.Орбелидин, кавказове-
дар тир В.И.Абаеван, К.Д.Дондуадин ва ма-
сабурун гуьзчивилик кваз дерин чирвилер
кьачуна. Ленинграддин госуниверситет агал-
кьунралди акъалттарай Б.Талибов СССР-дин
АН-дин языкознанидин Институтдин аспи-
рантурадиз гьахьна. Ина ам члалан зурба
алим Е.А.Бокареван гуьзчивилик жезва. Гьа
са вахтунда ада А.В.Луначарскийдин твару-
нихъ галай театральный искусстводин Ин-
ститутда лезги студиядин студентриз лезги
члалай тарсарни гузвай.

» Вичин пешекарвилел гьалтайла, ам лап виниз тир де-
режадин чирвилер авай алимрикай сад хьана. Илим-
дин жуьреба-жуьре кьвалахра ада Дагъларин уьлкведин
языкознанидиз талукъ тир лап муракаб месэляяр кьара-
гьарна ва абур гьялни авуна.

1955-ЙИСУЗ Б.Б.Талибова "Цахур члалан
глагол" темадай диссертация хуьзва, адан
твар Дагъларин уьлкведин бажарагьлу лин-
гвистрин жергеда гьатзава. Нетижда 1958-
йисуз СССР-дин АН-дин Дагъустандин фи-
лиалдин руководстводин талабуналди ам
Дагъустандиз хтана ва республикадин илим-
дин и центрада ада вичин уьмуьрдин эхи-
римжи йикъаралди сифте илимдин кьул-
лугъчивиле, гуьгьунлай илимдин чехи
кьуллугъчивиле гьакьисагъвилелди кьва-
лахна. Вичин пешекарвилел гьалтайла, ам
лап виниз тир дережадин чирвилер авай
алимрикай сад хьана. Илимдин жуьреба-
жуьре кьвалахра ада Дагъларин уьлкведин
языкознанидиз талукъ тир лап муракаб ме-
сэляяр кьарагьарна ва абур гьялни авуна.

Б.Талибован илимдин ахтармишуна
Дагъустандин члаларин тарихдин фонетика-
дин месэляри важиблу чка кьазва. Ада яр-

гьал йисарин ахтармишуна бинедаллаз
лезги члалан хизандик акатзавай члаларин
гекъигунин фонетикадай кхьенвай илимдин
кьвалахди чи йикъарани вичин метлеб ква-
дарнавач. А кьвалахдилай лингвистри неин-
ки чи, гьакъ маса уьлквейрани менфят кьа-
чузва. Илимдин ва важиблу кьвалахдиз ада
вичин уьмуьрдин саки 20 йис серфнай. Геле-
жегда лагъайга, СССР-дин АН-дин языкоз-
нанидин Институтдин диссертацияр хуьдай
илимдин махсус советдал 1980-йисуз Б.Б.
Талибова "Лезги члалан хизандик акатзавай
члаларин гекъигунин фонетика" темадай агал-
кьунралди докторвилеин диссертация хвена.

Б.Б.Талибова чпихъ кхьинар авачир хал-
кьарин члалар илимдин рекьелди ахтарми-
шунин кардиз вичин руьгьдин ва бедендин
кьуватар гзаф серфна. И жигъетдай чавай
лезги члалан хизандик акатзавай будух, удин,
хиналуьгь, рутул, цахур, агьул члалар кьалу-
риз жеда. И члалар ахтармишунал машгьул
хьайи алимди илимдин 150-дав агакьна
макьсалаяр кхьена.

Уьмуьрдин эхиримжи йисара чи баркал-
лу алимди чагдай акьудун патал "Будух члал"
твар алай монография кхьена кьутьягнавай.
Илимдин и зурба кьвалах Б.Б.Талибова вичиз
икъван члалалди кхьинар авачир, шагьдагъ-
дин члаларин группадик акатзавай будух чла-
лаз талукъарнавай. Инал сифте нубатда
кьейд авун чарасуз тирди а кар я хьи, илим-
дин и зурба кьвалах кыле тухун патал алим
гзаф йисара Азербайжан Республикадин Кьуба
райондин Будух хуьре экспедицияра хьана.
Гьайиф члугъадай кар ам я хьи, "Будух члал"
монография Москвада "Илим" издательство-

да анжах 2007-йисан эхирдиз чагдай акъат-
на. Автордиз адан гзаф йисарин гьакьисагъ-
вилеин зегъметдин бегьер тир илимдин кьвалах
вичел чан аламаз акунач. Захъ галаз хьайи
гзаф кьадар гуьруьшра Букар Бекировича инал
твар кьунвай илимдин кьвалах чагдай акъа-
туникай ихтилат ийидай. Монография чагдай
акьудунин карда алимдиз еке кьумек РАН-
дин языкознанидин Институтдин директордин
заместитель, Кавказдин члаларин отделдин
заведующий М.Е.Алексеева гана. Ам гьакъ
монографиядин жавабдар редакторни тир.

Б.Б.Талибова лексикологиядин ва лекси-
кографиядин хилерани бегьерлудаказ кьва-
лахайди я. Дагестановеденида сифте яз 1966-
йисуз "Лезги члаланни урус члалан словарь"
чагдай акьудна. И словарьдал кьвалах сифте
М.М.Гажиева башламышнай, ахпа ам Б.Б.
Талибова кылииз акьуднай. Алай вахтунда и
словардихъ авай игътияж мадни артух хьанва.

ЭХИРИМЖИ йисара Букар Бекирович
"Урус члаланни лезги члалан" чехи словардин
авторрикай сад тир. Ада и словарда эхирим-
жи гьарфарилай Р.С., Т.У., Ф.Х., Ц.Ч., Ш.Щ., Э.
Ю., Я кьезвай гафарин манаяр тукьлуьрнава.
И жергедай яз, ада У.А.Мейлановадихъ га-
лаз санал тукьлуьрнавай "Лезги члалан тол-
ковый словарьни" кьалуриз жеда. Букар Беки-
рович члалан, литературадин ва искусствод-
дин рекъай алимри акьуднавай "Современ-
ный лезгинский язык" монографиядин соав-
торни я. Гекъигунин тарихдин лексикадай
тамамарай илимдин кьвалахдин са шумуд
разделни Букар Бекировича кхьейди я.

Б.Б.Талибова илимдин гегьенши програм-
мадай дурумлудаказ зегъмет члугурди я. Ви-
чин пешекарвилел гьалтайла ам лап виниз
тир дережадин чирвилер авай алимрикай сад
яз хьана.

Букар Бекировича хайи мектебар патал
учебникар теснифуникни вичин лайихлу пай
кутунай. Ада У.А.Мейлановадихъ, С.Г.Мирзе-

керимовахъ, Н.Г.Мисрихановахъ галаз санал
лезги мектебрин 5-классдин аялар патал тукь-
луьрнавай "Лезги члал. I пай" учебник кьалу-
риз жеда.

Алим илимдин хейлин кьвалахрин ре-
дакторни хьана. И жигъетдай чавай Р.И.Гьай-
дарован "Лезги члалан ахцегърин нугъат", У.А.
Мейлановадин "Будухринни урус члалан сло-
варь", П.Т.Мегьамедовадин "Чамалалринни
урус члалан словарь", Ф.А.Гьаниевадин "Хина-
луьгьринни урус члалан словарь", И.И.Эфенди-
еван "Лезги члала иранизмаяр" кьалуриз жеда.

Б.Б.Талибова илимдин кьвалахдихъ галаз
санал педагогвилеин кьвалахни тамамариз хьа-
на. Адакай 1991-1994-йисара ДГУ-дин фило-
логиядин факультетдин умуми языкознанидин
кафедрадин профессор, 1993-йисалай вичин
уьмуьрдин эхиримжи йикъаралди Дагъустан-
дин педуниверситетдин филологиядин фа-
культетдин умуми ва Дагъустандин языко-
знанидин кафедрадин профессор хьана.

ЧИ ВАТАНЭГЪЛИДИ илимдин бегьерлу
кьвалах тешкиллувилеин кьвалахдихъ галаз
санал тухвана. Ам РАН-дин языкознанидин
институтда кардик квай диссертацияр хуьдай
советдин член, Дагъусуниверситетда диссер-
тацияр хуьдай советдин председателдин за-
меститель тир. Ам докторвилеин ва кандидат-
вилеин диссертацияр хуьдайла, Москвада,
Абхазияда, Махачкьалада, Кеферпатан Кав-
каздин шегьеррани илимдин махсус оппонент
язни майдандиз экъечнай.

Заз жуван уьмуьрда машгур алимдин
илимдин кьвалахриз баянар гун кьисмет хьа-
на. Малум тирвал, абур пешекарвилеин акъалт-
тай вини дережада аваз, фикир ачухдаказ,
гьич са жуьрединни артух гаф-члал квачиз
кхьенвай. Букар Бекирович Кьиблепатан Да-
гъустандин ва Кеферпатан Азербайжандин
хейлин дагьлух района илимдин сиягьатра
хьана. Гзаф хуьрера адахъ галаз жуви хуь-
нал за дамахва. Лагъанва эхир: эгер ваз ин-
сан мукьувай чир хьана кланзаватга, вун адахъ
галаз рекъе-хуьле хун важиблу я. Ада а па-
таллай касдин гьакьиндай кьайгьударвал
авун уьмуьрда сифте кчадал эцигдай. Гьина
чун хьанатгани, Букар муаллимдин патав гзаф
инсанар кьватл жедай. Ам вирибурун риклерик
ашкь-гьевес кутадай хьсан суьгьбетчини тир.
Рекъе-хуьле гьич садрани кьулайсузвилери-
кай ам бейкеф жедачир. Будухдани, Хина-
луьгьдани, Цахуруни, Рутулани - саки вири-
на ам илимдин ахтармишунар эхирдалди кы-
ле тухунин кьетливилеин ацанваз жедай.

Букар Бекировичахъ галаз зун 1967-йиса-
лай мукьувай таниш тир. Белки, гьавилай зи
мецел адакай лап чими келимаярни кьезва
жеди.

Зурба алимдихъ гележегда кылииз акьуд-
дай экуь мурадар хейлин авай. Гьайиф хьи,
инсафсуз ажалди адаз а эрзиманар кылииз
акьуддай мажал ганач. Гьавилай за кье риклин
сидкъейдай луьгуьза: ви винел Аллагьдин
рагъмет алаз хуьрай, ви эхиратдин кьвал кье-
ни хуьрай, вун гьич садрани женнетдин ах-
варай ават тавурай, Букар муаллим!

Муаллим, хьсан
тешкилатчи

Асият МИРЗАЛИЕВА,
Хазран КЬАСУМОВ

Россиядин Игит Р.Халикован твару-
нихъ галай Кьулан Стлалрин юкьван
школада мукьвал йикъара Сулейман-
Стальский райондин муаллимрин арада
"Самый классный-классный" лишандик
кваз сад лагъай сеферда тухузвай кон-
курс кыле фена. Ана школайра тухвай
конкурса гьалиб хьайи 5 муаллимди иш-
тиракна. И конкурсда Кьасумхуьруьн 1-
нумрадин юкьван школада информати-
кадин тарсар гузвай муаллим **ОМАРБЕ-
ГОВА Жамила Шагьабудиновна** гьа-
либвал кьачуна. Ам райондин образо-
ванидин управленидин патай дипломдиз,
пулдин премиядиз лайихлу хьана.

Ж.Омарбеговади районда чехибур-
рукай сад тир школада намуслудаказ
кьвалахиз гзаф йисар я. Ада райондин образо-
ванидин кьаюмвилеин кваз тухуз-
вай гзаф мярекатра иштиракзава, хей-
лин мярекатар вичи тешкилзава.

Ж.Омарбеговадин ери-бине Хив рай-
ондин Цийи Захитрин хуьрйяй Жами-
ла, 9-класс акъалтарна, Дербентдин пе-
дуучилищедик экечна, 2000-йисуз анаг
хьсан кьиметар аваз акъалтарна.

1999-йисуз кьадар-кьисметди Жами-
ла Кьасумхуьруел акьудна: адани кьасум-
хуьруьнви Закира чпин сирер сад аву-
на.

Ада Кьасумхуьруьн 1-нумрадин юкь-
ван школада библиотекадин заведующий-
виле, гуьгьунлай муаллимвиле кьвалах-
на. Кьвалахни ийиз, 2006-йисуз Ж.Омар-
бегова ДГУ-дин физикадинни математи-
кадин факультетдик экечна, 2011-йисуз
вуз акъалтарна.

Ж.Омарбеговади школада акъалтза-
вай несилдиз информатикадин тарсар
гузва. И рекъай ам райондин хьсан муал-
лимрин жергеда ава. Ада тарсар гузвай
20-далай виниз аялрикой райондин ва
республикадин олимпиададин гьалибчи-
ярни призерар хьанва.

2016-2017-келунин йисуз Жамила
муаллим 11-классдин руководитель тир.
Са ученики кьизилдин медал кьачуна.
Шадвалдай кар ам я хьи, вири жаванар
вузрик ва юкьван пешекарвилеин келдай
чкайрик экечна.

Жамила Шагьабудиновна хьсан теш-
килатчини я. Ада кьил кутуналди школа-
да ва районда гзаф мярекатар тухузва.
Икл, алай келунин йисуз "2018-йисан лап
хьсан муаллим" республикадин конкурс-
дин райондин пай тешкилунай ва кыле
тухунай ам райондин образованидин уп-
равленидин патай Гьурметдин грамота-
диз лайихлу хьана.

Ж.Омарбегова хьанвай нетижайрал,
тарс гузвай аялрин агалкьунрал рази хьа-
на акъвазнавач. "Самый классный-класс-
ный" конкурсдин кьвалахдин теми ада
дутьшудай хьанавачир: "Зи мурадар
кылииз акъатда". Гила Жамила муаллим-
ди конкурсдин республикадин паюна (фи-
налда) иштиракда.

Ж.Омарбеговадиз райондин образо-
ванидин управленидин пешекарнин, шко-
ладин муаллимрин, келзавайбурун ва
абурун диде-бубайрин патай лайихлу
гьурмет ава.

Тарих шагьид я Коррупцияди гьикI барбатIнай?

Абдулафис ИСМАИЛОВ

Гьакьикъатдани, госу-
дарстводиз, обществодиз сан-
лай чехи зарар авай, алай
аямдин вири уьлквейра ви-
чихъ галаз женг члугъзавай и
члур кардал эхир эцигиз же-
дани?

КОРРУПЦИЯ латин члалан гаф я (согир-
tio - подкуп, порча), яни госу-
дарстводин кьуллугъдал алай касди вичив вуганвай векилви-
лин ихтияррикай кьилди вичин хийир патал закон-
суз менфят къачун. Сифте чун, дегъ заманадин
къве уьлкведин мисал гуналди, ам гьикI арадал
къвезвайди ятла, килигин.

Чи эрадал къведалди IV агъзур лагай йисара
уьмуьрдин кьулай шартлар авай Кеферпатан Афри-
кадай гилан аямдин Сирия ва Ливан алай чилерал
семитрин са жерге халкъар атана. Виш йисарин
деврда абур чкадин халкъарихъ галаз какахъай-
ла, ина финикийвиар тIвар алай цийи халкъ ара-
дал атанай. Финикийвиар карчивилин гьавурда
авай, чирвилерихъ ялзавай халкъ тир. Гилани иш-
лемшзавай латин ва кириллица алфавитрин бине-
да авай, дуьньяда сад лагай алфавит, яргъивилин
ва агъурвилин уьлкмеяр туюкьурайбуру, шувше гьа-
зурунин сирер чирайбуру финикийвиар я. Дегъ за-
манайрин грекрини римлуьри чпин муаллимар фи-
никийвиар я лугъуз хиве къазвай.

Финикийвиари 2800 йис инлай вилик Среди-
земный гьуьлуьн кьерехрив гзаф гьуьзел шегьер -
Карфаген эцигна (гаф атай чкадал лугъун: Бейрут
шегьерни абур эцигайди я). Ам кьве патани 6-7
мертебадин квалер аваз дуьм-дуьз, гьаркъуь куь-
чяр авай, къуд пилпен кварталриз пайнавай дев-
летлу шегьер тир. Карфагенвиар алишверихъ хьсан-
диз чидай, гимичивилин, гьуьлерилай финин уста-
дар тир. Абурухъ а деврда гьам алишверихъдин,
гьамни дяведин виридалайни гужлу гьуьлерин фло-
тар авай. Шегьерда а деврда ирид виш агъзурда-
лай гзаф агъалияр яшамихъ жезвай. Ина девлет-
луьрин гуьрчегъ кьелеяр хьтин чехи дараматарни,
шегьердин кьерехра кесибри кьазмаярни авай.

Чи эрадал къведалди III асирда карфагенви-
ри бинеда демократиядин къайдаяр авай къуд-
ратлу гьукумат туюкьурна, тIварни адал Карфаген
эцигна. И госу-дарстводин кьурулушдик Кеферпа-
тан вири Африка, Сицилия, Сардиния, Кьиблепа-
тан Испания ва маса виляатар акатзавай. Уьлкве
йисалай-суз девлетлу ва гужлу жезвай. А девр-
да адан армиядихъ галаз гекьигиз жедай маса
къушунар дуьньяда авачир. Армиядин кьилени
машгьур полководец Ганнибал авай. Уьлкве идара
авун патал вири халкъди сес гуналди сечки ийиз-
вай Халкъдин собрание, старейшинайрин Совет
кардик квай. Амма гьакьикъи гьукум 104 касди
чпин гьиле кьунвай. Абуруз (уьмуьрлукъ яз хьяз-
вай) судьяр, римлуьри "сенаторар" лугъузвай.
Абур уьлкведа виридалайни девлетлуьру тир. И
къуллугъяр чинеба, гьатта ачуьдизни маса къачуз
эгечIна. Абуру госу-дарстводин маса къуллугърал
эцигидайлани, рившет къачун "адетдиз" элкьуьр-
най. Уьлкведа коррупцияди цуьк ахъайна.

ИКЪВАН члалайди вири месэляяр мес-
лятдалди (хейлин дуьшуьшра карфаген-
виари римлуьриз пулар гуналди) гьуьлз хъайи и
къве госу-дарстводин арада чи эрадал къведалди
264-йисуз дявээр башламыш хъана. Абур чапхун-
чивилин дявээр тир: кьве госу-дарстводизни чпин
девлетар, мулкар маса уьлквейар кьуналди арту-
хариз кланзавай. А дявээр виш йисуз кьиле фена.
Эвелдай карфагенвиар гьалиб жез хъана. Вич
Александр Македонскийдихъ галаз са жергеда
эцигъзавай полководец Ганнибалакай, ам Римдал
гьужум авун патал, Альпы дагьларилай элячIна,
Италиядиз гьикI гьахънайIла, клелзавайбуруз ван
татана жеч. Ам вири дявейра гьалиб хъайи полко-
водец тир. Римлуьрихъ галаз женгера Ганнибала
(адан бине дегъ заманайрин Сириядай я) 16 йисуз
къазанмишай гьалибвилери Рим михъиз барбатI
жедай чкадал гьанвай. Анжах са сеферда (чи эра-
дал къведалди 202-йисуз) ам магьлуб хъана. Им
карфагенвиарин эхир жезва лагай члал тир.

Алимри гьисабзавайвал, Ганнибалан армия
кляник акатуни кьилин себеб а йисара Карфаген-
да коррупцияди цуьк ахъаюн хъана. Уьлкведин

интересар патал 16-17 йисуз ватандивай, квалитет-
вай-къавай яргъа хъана, женгера авай къушунрин
регьберди аскеррихъ галаз гьа са къажгъандай
хуьрек незвайла, мекьерни кашар эхзавайла. Кар-
фагенда кеф-кефиятдив яшамихъ жезвай, вири гьу-
кум ва девлетар чпин гьиле кьунвайбуру (олигар-
хатди) армиядиз са куьмекни гузвачир. И кар душ-
мандиз куьмек гуниз барабар хъанай. Абуруз Ган-
нибал магьлуб хъана кланзавай. Вучиз лагайтIла,
дяве куьтягъ жезвай, ислягьвилин икьрар кутлун-
завай, ва гьукумни девлетар гьиле авайбуру дуь-
ньядин майданра (гьа гьисабдай яз Римдихъ галаз-
лазни) чпин алишверихъ гегьеншаруналди девле-
тарни артухардай. Римдихъ галаз дяведа абурун
къазанжияр лап тIмил хъанвай, абур уьлкведин
гележегдин къисметдикай ерли фикирзавачир.
Магьлуб хъана, Карфагендиз хтай Ганнибала ла-
гъанай: "Зи армиядин винел гьалибвал къазанми-
шайди Рим туш, Карфагендин сенат я".

Дуьньяда машгьур полководецди, ватандиз
хтайла, уьлкве идара авунин карда дегишвилер
тун истемешна. Ада теклифар гъана: сенатарар-
судьяр уьмуьрлукъ яз ваъ, гьар йисуз кьиле туху-
дай сечкиралди хьагъун, виридаз, девлетрилай
аслу тушиз, сад хьтин ихтиярар жен, кесибриз
куьмекар гун ва абуроз бес къадарда чилер паюн
ва икI мад. Амма сенатди и теклифар къабулна.

Гьа и члавуз "Карфаген дарбадагъ авуна клан-
зава" гафарин ван Римдин сенатда мукьвал-мукь-
вал жезвай. "Карфаген барбатлун лазим я" гафар
чапхунчивилин ниятар къизмиш хъанвай римлуяр
патал звер гуниз элкьвена.

Виш йисан вахтунда и кьве госу-дарстводин
арада кьиле феий дявээр чи эрадал къведалди
146-йисуз акьалтIна. Римлуьри Карфаген кьуна,
аскерри тарашунар авурдалай къулукъ Карфаген-
диз цай яна, куьчяр, майданар, куьтенралди кан
цана, къарагъарна ва анриз кьел чукурна: ина
мад гьич са жуьрединни набататар эхъечI тавун
патал. Агъалияр лувиле туна. Виридахъ галаз
санал - девлетлуьрни. Гзаф гьуьзел шегьер, лап
къудратлуди яз хъайи госу-дарство дуьньядал ала-
мукьна. Кьилин себеб - коррупция!

ЧИ ЭРАДИЛАЙ виликан II асирдал къведал
хъанач. Ам демократия деринра гьатнавай, ва-
тандин, ватандашрин вилик гражданин буржи
клевелай гьиссавай, мягькем низам авай госу-
дарство тир. Халкъди сечкияр тухуналди хьязвай
гьукуматди къуллугъчиьриз, гьа жергедай яз регь-
берриз (консулриз, диктаторриз, эдилриз, трибун-
риз ва мсб.) мажибар гузвайди тушир. Акси яз,
девлетлуьбуру, къуллугърал, месела, консулвиле
хьагъайла, чпин харжидихъ общественный метлеб
авай имаратар эцигун, халкъ патал хийирлу мер-
гьяматлувилин крар авун адет яз гьисабзавай.
Сечкияр гьар йисуз гурлуьдак аз михъивилелди
кьиле физвай. Чпин жибиндиз са хийирни авачир
къуллугърал къвез кланзавайбуру Римда тIмил
авачир. Аквар гьаларай, Рим патал хийирлу крар
авун гзаф ватандашрин игътияж хъанвай ва абур
чпин лайхлувилер обществоди гьисаба кьун, же-
мятдин арада камаллу кас яз тIвар машгьур хьун
материальный хийирдилай вине эцигъзавай. Об-
ществоди чпин крариз гузвай къимет виридалай-
ни важиблу яз гьисабзавай. Римдин а деврдин
тарихдай чиновникри гьукуматдин эменни чуьнуь-
хай са дуьшуьшни жагъанвач.

Тарихдин чешмеира хьязвайвал, нубатдин се-
ферда Римдал душманри гьужум авурла, Сенатди
кесибвилелди яшамихъ жезвай, амма вилеъ ва
камаллу ватандаш Цинциннат (вичивай гьич хабар-
ни кьун тавуна) чехи ихтиярар авай къуллугъдал
- диктаторвиле (къушунрин регьбер) тайинарна. И
кардикай хабар агакъарайла, вичин бахчада кIва-
лахзавай Цинцинната гьиле авай пер чкадал эциг-
на. Женгинин партал алукIна ва, гьиле яракъ кьу-
на, ам къушунрин кьиле акъвазна. Гьалибвал къа-
занмишайдалай къулукъ Цинцинната вичин бахча-
да кIвалах давамарна. Сенатдивай ада (вич кесиб-
виле авайтIани) мажибни, женгерай гьакьини ис-
темишначир, женгера кIватIай трофейяр гьукумат-
диз вахкана. И кардини а деврдин Римдин ватан-
дашри чеб дяведа гьалиб хьун виридалайни чехи
шабагъ (награда) яз гьисабзавайди къалурзава.

АММА чи эрадал къведалди IV асирда чап
хунчивилин дявейрин нетижада Рим къа-
дарсуз чехи ва девлетлу жез эгечIна. А деврда
Рим республикадинни монархиядин къайдайрал-

ди идара ийизвай виридалайни чехи госу-дарство
тир. Ада, Германия квачиз, Италия, Греция, Фран-
ция, Британия, Испания, Португалия, Кеферпа-
тан Африка кьунвай.

Чара уьлквейривай дяведалди къакъудзавай
чилер закондалди госу-дарстводин хусусиятда хъа-
на кланзавайбуру тир. Сенаторри лагайтIла, абур,
садални алуьк тавуна, чпив тазвай, налогарни гуз-
вачир. Госу-дарстводин къуллугърал алайбуруз
алишверихъдал машгьул хьун, госу-дарстводин
подрядар, заказар тамамарун, гражданиндин ху-
сиятда тайинарнавай къадардилай артух чилер
хьун закондалди къадагъа авунвай. Амма абур и
законрилай элячIдай рекьер жагьурзавай. Налог-
гар кIватIзавайбуру пуларин са пай чпив тунилай
гьейри, агъалиьрал законсуз налогар вегьез, хал-
къар гьелекзавай. И деврда госу-дарстводин къул-
лугъар маса гудай, чиновникри къуллугъдикай чпин
кьилдин хийирдиз менфят къачудай "адет" арадал
атана. Политикадин рекьий ихтиярар кесибрилай
гзаф девлетлуьриз авай. Закондин вилик девлет-
луни кесиб сад яз амукьна.

Виликдай сенатарар кьилди шегьердин куь-
чейра халкъдин арада яхдиз къекъвезвайIла, гила
абур цIудралди къаравушар галаз, анжах палан-
кирна (луькIвари куьнерал къазвай, безетмишна-
вай къав алай носилкаяр), улакьра аваз физ-хвез-
вай. Тарихчиьри лугъузвайвал, сенатор Ливий
Друза вад тондилай гзаф къизилдин ва гимидин
багъа затIар кIватIнавай. Юкьван дережадин дев-
летлу сенатор Цицероназ 10 дворец, 5 квартира,
хуьруьн чкайра зурба 6 кIвалер авай.

РИМДИН философ, драматург, госу-дарство-
дин тербиячи Сенекади I асирда Римдин общест-
вода авай гьалирикай хъенай: "Инсанар чпиз ле-
зет гудай крарин гуьгуьна гьатнава, айиб гьар са
кар къадарсуз гзаф хъанва. Девлетдихъ къаних-
вили азгунвилел, вил-нефс пичIи хьунал гьизва;
намуслувал рикелай алуднава; гьич са куьникай-
ни регьуьвал амач...". Гьа ихътин, марифатдинни
ахлакъдин ивирииз клур гузвай абурсуз гьалара
Римда коррупцияди цуьк ахъайиз эгечIна.

Идахъ галаз сад хъиз гьукумдин, уьлкве ида-
ра авуна вилик-кьилик квайбурун авторитет агъуз
аватна, девлетдин къуват, девлетлуьрин кесер
хкаж хъана, амма дарвиле гьатнавай чкайрин агъ-
алияр лагайтIла, бунтариз къарагъзавай.

Римдин сергьятрин патарив яшамихъ жезвай
германвийрин тайифайри-варварри, вандалри V
асирда республикадал акъваз тавуна ийизвай гьу-
жумар гужлу авуна. Виликдай девлетар кIватIун
патал виш йисаралди чапхунчивилин дявейра гьа-
либвилер къазанмишай Рим гила вич чапхунчий-
рикай хувдай женгер тухуниз мажбур хъанвай.

Амма виликан республикадин идеалар, ватан-
пересвал кварнавай, марифатсузвилини эдеб-
сузвилини, коррупциядинни хаинвилини кIвармахра
гьатнавай госу-дарстводихъ а къуватар амачир. 455-
йисуз Рим вандалри кьуна, кьве гьафтада шегьер
тарашна, архитектурадин гуьзел имаратар, иску-
стводин надир эсерар тахъай мисална, агъзурралди
римлуяр телеф хъана. 476-йисан 4-сентябрдиз гер-
ман тайифайрин варваррин къушунрин кьиле авай
Одоакра Римдин эхиримжи император Ромул Авгу-
стл тахтунай вегьена. Римдин цивилизация
акьалтIна, ада Карфагендин къисмет тикрарна.

Кьейд ийиз кланзава, гьам Карфагенда, гьамни
Римда коррупциядихъ, марифатсузвилинихъ галаз
женг члугван тийиз тушир. Ганнибалан теклифар
рикел хкин. Вичин тIвар гилани дуьньядин халкъ-
арин рикел аламай Тиберий Гракх Римда халкъ-
дин трибунвиле хъанай. Вири уьмуьрда халкъдин
итижар, гьахълувал хуьз, коррупциядиз акси яз,
ада Римдин Сенатдихъ галаз женг тухвана. Се-
наторрин фитнедалди ам телефнай. Тиберийдин
хайи стха Гай Гракха 10 йисалай вич трибунвиле
хьагъайла, стхадин рехъ давамарна ва гьахълу-
вал патал амни женгина телеф хъана. Стхайри
теклифар реформар девлетлуьрин патал алай Се-
натди къабулна.

Коррупциядихъ галаз вири девирра, вири уьл-
квейра женг тухузвайди я. Гьа гьисабдай яз, чи
уьлкведани. Чаз аквазвайвал, кье Россияда кор-
рупциядихъ галаз клеветай женг члугъзава. Эхи-
римжи вахтара Дагъустанда жезвай дегишвиле-
риз килиг. Коррупциядихъ галаз гьина ва гьикI женг
тухузватIла, адан нетижайрикай гуьгуьнни са
субьбетда лугъуда.

Халкъар сад хьунин югъ Кьве кьунши, Кьве стха

Хийир ЭМИРОВ

Россия ва Белоруссия. Кьве
кьунши, кьве республика, кьве уьл-
кведин халкъар. Абурун стхавилин,
садвилеин, амадагвилеин тарихар
лап деринриз фенва. Культура,
члалар, адетарни, руьгьдин ивира-
ни мукьвабуру я. Советрин Союздин
деврда и мукьвалвал мадни сих-
ди, метлеблуди, стхавилинди тир.
Кьве республикадин халкъари Ва-
тандин Чехи дяведа фашизмдал,
Гитлеран чапхунчийрал гьалибвал
къазанмишун патални, къурбандар
гзаф хъанатлани, вири четинвилериз
дурум гана, тежер хьтин кьегьал-
вилер къалуьна.

Советрин Союз чкайла, адан
виликан мулкулна аслу тушир
кьилдин госу-дарствояр арадал
атайла, Белоруссияди дуьз рехъ
хъяна, Россиядихъ галаз стхави-
лин, дуствилин алакьяр давамар-
на. 1996-йисан 2-апрелдиз прези-
дентар Борис Ельцина ва Алек-
сандр Лукашенкоди "Россиядин ва
Белоруссиядин Соообщество тешки-
луни гьакьиндай" икьрардал къу-
лар члугуна. 2-апрель кьве респуб-
ликадин халкъар сад хьунин югъ яз
малумарна.

Са йисни алатнач, 1997-йисан
2-апрелдиз "Россиядин ва Белорус-
сиядин Союздин гьакьиндай" икь-
рардал къулар члугуна. Ида кьве го-
су-дарстводин арада хейлин тереф-
рихъай интеграциядин алакьяр ге-
гьеншардай мумкинвал гана. Гьа и
йисан 23-майдиз Россиядинни Бе-
лоруссиядин Союздин Устав къа-
булна. 1998-йисан 25-декабрдиз
къве уьлкведин президентри госу-
дарствояр идалай къулукъни сад
хьунин Декларациядал къулар
члугуна. И вакиадиз талуькарна,
РФ-дин Центробанкиди махсус пул
(монета) акьуднай.

Ихътин важиблу документрин
макъсад сад тир: гележегдани кьве
госу-дарстводи стхавилин алакьяр
мягькемарда, милли аслу ту-
ширвал хвена, уьлквейар сад аву-
нин къастуниз къуллугъда. Алатна-
вай йисари тескиькарна хьи, кьун-
вай рехъ дуьзди я. И девирда кьве
уьлкведи кар алай вири хилерай
амадагвилеин, санал кIвалахунин
гьерекатар пайгардик кутадай 150-
далай виниз икьрарар, маса доку-
ментар къабулна. Идалай гьейри
Россиядинни Белоруссиядин Союз-
дин тежрибади СНГ-дик акатзавай
амай уьлквейризни амадагвилеин,
интеграциядин алакьяр мягьке-
мардай, абур сиясатдин, экономи-
кадин жигетдай виликди фидай
мумкинвал гана. Тежрибадикай сад
тир Таможенный къуллугъ, Росси-
ядин, Белоруссиядин ва Къазах-
стандин экономикадин майдан ва
Евразиядин экономикадин союз
тешкилдайлани, менфят къачуна.

Белоруссиядин ва Россиядин
халкъари стхавилин алакьайрин
терек риклин сидкьидай хуьзва ва
и кардик чпин пайни кутазава. Бело-
руссияда исатда Россиядин виш
агъзурдалай виниз агъалияр яша-
миш жезва. Абурун арада дагъу-
станвиар, гьа жергедай яз лезгиярни
ава. Дуьньядин чемпион Алим Се-
лимов, олимпиададин буьруьнж-
дин медалдин сагиб Жавид Гьам-
затов ва гзаф масабурни чпиз ана
тешкилнавай шартIарилай пара
рази я. Кьуй мадни мягькем хьурай
стха халкъарин Союз!

Милли гвардия. Адан везифаяр

Нариман ИБРАГЪИМОВ

“Дагъустан” РИА-да республикадин массовый информациядин такъатрин векилар Россиядин Федерациядин милли гвардиядин федеральный кышунрин Дагъустанда авай управленидин (УФСВНГ) начальник, Россиядин Игит Мегъамед БААЧИЛОВАХЪ галаз гуьрушмиш хъана.

- Россиядин милли гвардия тешкилуни гьакъиндай РФ-дин Президентдин Указ 2016-йисан 5-апрелдиз акъатнай. Анлай инихъ уьлкведин вири регионра милли гвардиядин кьурулушар тешкилуни эгечина, - лагъана М.Баачилова. - И муракаб кваллах йисан эхирдалди давам хъана ва чи управленидин кьурулушни тешкилна.

УФСВНГ-дин начальникди лагъайвал, цийи кьурулушдик ОМОН-дин, СОБР-дин, ведомстводинди тушир охранадин, авиациядин кылдин дестедин ва кьаркьриз лицензияр гудай управленидин коллективар акъатзава. Управленидин хиве кьетлен везифаяр гьатзава: государстводин аслу туширвал, хатасузвал, территориярин тамамвал, уьлкведин кар алай ва важиблу карханаар, идараяр, имаратар хуьн, терроризмдихъ, экстремизмдихъ галаз женг члугун, яракъар маса гунал гуьзчивал авун ва икI мад.

Цийи кьурулуш ятлани, мукъвара ина дегишвилерни кыле фида. ИкI, ОМОН, СОБР ва авиациядин махсус десте военный кьуллугъдал алудзава, амма абур Росгвардиядин векилар яз амукъда. Гьа са вахтунда региональный управленийри кьуллугъ давамарун патал вишелей виниз аскерар ракъурнава. Росгвардияда кваллахиз кланзавай бур гзаф ава. Абуруз малумат гуз кланзава хьи, Дагъустандин управлени тамамвилелди кадрийралди таъминарнава.

Алай вахтунда республикада закондин бинедаллаз яракърихъ галаз алакълу (объектар хуьдай хсуси организацияр (ЧОО-яр) ва яракъар маса гудай туьквенар) 250 идара ава. 91 агъзур касдин гъиле 126 агъзурдав агакьна яракъар ава. Эгер са вуж ятлани суддик акатнавайди ятла, ахътиндавай яракъар вахъува. Лицензияр гудай управлениди датлана ЧОО-яр, туьквенар ва яракърин иесияр ахтармишзава, законрал амал тийизвай организацияр, кылдин ксарни жерме ийизва. Шазни цинин кьве вацра ЧОО-йрин кваллахиз талукъ 240 ахтармишун кыле тухвана. Авайвал лагъайтла, хсуси организацири законсузвилериз рехъ гузва. Ахътинбуру, гьелбетда, жавабдарвилезни члугвазва.

И месэладихъ галаз алакълу яз ва чи агъалияр хабардар авунни фикирда аваз, мадни алава авуна: “Ци чи уьлкведа футболдай дуньядин чемпионат ва Каспийскда азаддиз кьуршахар кьадайбурун чемпионат кыле фидай Али Алиеван тиварунихъ галай спортдин дворецдин территориядани КПП-яр кардик жеда, яракъар гвайбурувай абур вахъуда. Чемпионатдиз физ кланзавай гьар са касди вич кьеве гьат тавун патал и месэладиз фикир гун лазим я. Мад са кар ава. ЧОО-дин работник я лугъналди, адаз уьлкведин гьар са пилез яракъ гваз фидай ихтияр авайди туш. Ихътин дуьшуьшрани ахътинбурувай яракъ вахъуда ва абур законди истемизшавайвал жермени ийида”.

Яракърихъ галаз алакълу яз, М. Баачилова мадни кьейдна хьи, бязи вахтара за-

конрал амалзавай инсанарни жерме авуниз, абурувай яракъар вахъуниз мажбур жезва. Кар ана ава хьи, закондин бинедаллаз яракъ авай касди 5 йисалай ам цийи кылелай вичин квачихъ хъияна кланзава. Гъайиф хьи, бязибуру и истемизшун рикелелай алудзава ва абур кланэни-такланз закондин вилик тахсир-карар жезва. Ахътинбурувай яракъ ва лицензияни вахъуниз, гьакI абур жерме авунизни мажбур жезва. ИкI тахъун патал яракъ авай инсанри законрин кьайдайрал дуьзгундаказ амал авун герек я.

Росгвардиядин коллективди лазим вахтунда ФСБ-дин, МВД-дин ва МЧС-дин кьурулушрин са бязи тлалабунар, теклифар кылиз акъудзава. Мисал яз, Росгвардиядин кьуллугъчийри Дагъустандин гидроэлектростанцийрал кьаравулвал члугвазва. Уьлкведин вири регионра терроризмдин, экстремизмдин тапан ва зиянлу идеологиядин есирда гьатнавайбурухъ галаз женг тухузва, жегъилар и жигъетдай члугу рекъе гьат тавун патал герек серенжемар кьабулзава. Алатнавай кьве йисуз милли гвардиядин кьуллугъчийри Кеферпатан Кавказдин федеральный округда террористар ва экстремистар терг авуниз, абурукай общественность ва метлеблу объекттар хуьниз талукъарнавай вишелей виниз махсус серенжемар иштиракна ва чеб кар алакълдай пешекарар тирди кьалурна. И йикъара Леваша райондин кьве хуьруьн жемьят цин паталай кьалмакълриз акъатна. РД-дин МВД-дин тлалабуналди и кьурулушдин работникар аниз фена ва еке мусибат арадал атуникай хвена.

Махсус кьарардалди милли гвардиядин кьуллугъчийрин хиве регионрин кылер хуьни, абурал кьаравулвал члугунни тунва. ГьакI абур Дагъустан Республикадин Халкъдин Собранидин, Гьукуматдин дараматрални кьаравулвал члугвазва. Гила республикадин министерствояр, ведомствояр ва важиблу маса идараярни хуьн абурал ихтибарнава. Тахъайтла, хейлин министерствояр, ведомствояр кьене ва кьецел патара ЧОО-рин кьаравулри кваллахзавай.

Милли гвардиядин кьурулуш цийиди я, гъавилей адан кваллахдикай, везифайрикай агъалияр хабардар авун патал мукъвал-мукъвал пресс-конференциярни тешкилзава.

- Абурун метлеб сад я, массовый информациядин такъатрихъ галаз амадагвилдин, яратмишунин алакълаяр тайнаарун ва абур мягъкемарун, - лагъана М. Баачилова. - Росгвардияди уьлкведа лап важиблу везифаяр тамамарзава. Бязи вахтара чуклурзавай, гьакъикъатдихъ галаз кьан тийизвай жуьреба-жуьре ванер-сесери чи кваллахиз кьецI гузва. Ихътин вахтара журналистри гьакъикъатда арадал атанвай гьаларикай вахтунда хабардар ийиз хъайитла, ванер-сесерни майдандиз акъатдач. Бязи вахтара гьахътин ванер-сесер чуклураник газетри, телеканалри чпин “пайни” кутазава, яни хъайи кардикай вири патарихъай ери-бине ахтармиш тавуна кхизва, передача гьазурзава.

Росгвардиядин Дагъустандин управленидин кьурулуш тешкилна кьве йис тамам хуьн гегъеншдиз кьейддавал я. Каспийскда шад мярекат тешкилда. Аниз жаван несиладиз, школьникриз теклифда.

Журналистрин бязи суалриз жаваб яз, М.Баачилова эхирдай алава хъуьнуна: “Россиядин ва Милли гвардия - ибур са гафар я. Жезмай кьван Россиядин гвардия” ибара ишлемишун герек я. Росгвардиядин пресс-кьуллугъар вири кьурулушра кардик ква. Журналистрин гьар са теклиф кьабулдиз, суалриз жавабар гуз чун гьазур я. Дагъустандин территорияльный управленидин кьуллугъчийрин пешекарвал лап винизди я, Кеферпатан Кавказдин федеральный округда и жигъетдай чав кьведайбуру авач. Чалай республикадани ва кьецени вилик эцигзавай везифаяр лайихлувилелди кылиз акъудиз алакълзава. Мажибрин рекъайни чун шикаятдай чкадал алач”.

Игит рикелелай алуд тийин

Вадим ЖАМАЛДИНОВ

Й йикъара “Лезги газетдин” нумрайрин хара гьилелай авурла, заз политикадин отделдин редактор, бажарагълу журналист Нариман Ибрагъимов 1993-йисан 23-октябрдиз Азербайжан Республикадин сад лагъай Игит Сергей МУРТУЗАЛИЕВАКАЙ кхьенвай члехи макъала акуна. Кьве чина чапнавай макъала за кылий-кылий клел хъуьуна ва рикле жуьреба-жуьре фикирар гьатна.

Сергеян диде Эслидин, буба Муртазалидин дерт кьятиди тир. Вахтар алатна, абур рагъметдиз фена.

Азербайжандин Игит кьве хуьруьни игит, Муртазали чантарви, Эсли дарклушви тир. Вучиз ятлани икьван гагъда и кьве хуьруьнвирикай Сергеян твар кьадай, ам рикел хкидай садни авач.

Сергея кьуллугъзавай частуна намуслувилелди вичин буржи кылиз акъудна. Ада я гьукуматни чуклурнач, я ам катна фенайдени тушир. Гьукумат чкайла, Азербайжанда амукъай Сергейкайни Фамилкай гъанин игитар хъана. Абуру лезги намус хвена. Рагъмет хуьрай чпиз.

Сергей Муртузалиев 1963-йисан 17-ноябрдиз Баку шегъерда нефтладин мяденрин рабочий, чантарухуьруьнви Муртазалидин хизанда дидедиз хъана. Буба кваллахал дуьшуьш атайдалай кьулухъ 1968-йисуз Дарклушрал хтана.

Школада клелдайла, Сергеа вичиз муаллимри буюрмишай кваллах садрани кьулухъ ядацир, хъсандиз клелни ийиз, бубадиз сала кумекарни гудай. Хуьруьн школа куьтягъайла, адан мурад военный училищедиз фин тир.

Сергей Муртузалиев вичин гафунилай алатдай кас тушир, хиве кьур кваллах, энгел тувуна, кылизни акъуддай. Заз 30 йисан кьене Дарклушрин школадин директор хъайи рагъметлу Эминов Рамазана Сергеакъай лагъай гафар рикел хкиз кланзава. “Сергей хътин аялар заз тлимил акуна. Хъсандиз клелзавай ам секин, садни инжиклу тийидай аял тир. Вичин мурад кылиз акъудун патал Сергей Ставрополдин летчикар гьазурдай училищедик эке-

чиз фенай. Амма гьар сеферда, са вуч ятлани дуьз тежез, хтана. Эхирни ам Ейскдин летчикар гьазурдай высший военный училищедик экечлана”.

Келна куьтягъайла, 1988-йисуз лейтенант Муртузалиев кьуллугъиз Закавказьедин военный округдиз рекъе туна. Са куьруь вахтунда ам Тифлисада амукъна. Ахпа жегъил пешекар Куьрдемирда авай авиаклуниз ракъурна. Ана Су-17, Су-24 самолета аваз лув гуз хъана.

1991-йисуз СССР чкайла, Куьрдемирда авай полкни чклана, самолетар Россияди хутахна, пешекарарни гьарнихъ акъатна. Сергеян ана амукъун кьисмет хъана.

Россияди вичин самолетар хутахайдалай кьулухъ аэродромдал аламайди ишлемишиз тежедай самолетар тир. Сергеа абур, туьклуьр хъийиз, кьайдадиз хка-

на. Летчикар Су-24 самолет гьализ вердишаруниз ада гзаф вахт серфна, 15 летчик гьазурна. Гьа икI, адан алакълунар акур руководстводи адаз капитандин чин гана. 1992-йисан 1-сентябрдиз Азербайжан Республикадин оборонадин министрдин приказдалди Сергей авиаклунин командирвиле тайинарна, адаз подполковниквилдин чин гана.

Сергеа мад са Су-24 самолет туьклуьр хъуьуна, гуьгъуьнлай гьа маркадин цийи 2 самолет хкана. Къунши кьве республикадин арада кыле физвай женгера ада 94 сеферда цавуз лув гана. Самолет цавуз экъечлайла, ам нуькI хъиз, дагъларинни рагарин арайрай лув гуз фидай, я акъанни ийидачир.

Сергей Муртузалиеван алакълунар акурла, адаз гъеле чан аламаз Азербайжан Республикадин оборонадин министрди Игитвилдин твар гунин гьакъиндай кьарардал кьул члугунай. Гъайиф хьи, адан ачух хъайи бахт яргълди фенач. 31-августдиз, полк арадал хкана са йис жезвай сувариз гьазурвилер аквазвай вахтунда, ам Афгъанистандай атанвай полковникни галаз цавуз экъечнай. Лув гана, ацукъ хъийидайла, самолет хъиткьинна, суварин югъ пашманвилез элкьвена.

Азербайжандин Куьрдемир шегъерда авай авиаклунин полкунин сиягъда Сергеян твар гьамшалугъ жеда.

Шегъердин са куьчедиз ва аялрин бахчадиз Игитдин твар ганва, полкуна гуьмбет эцигнава. Куьрдемир шегъердин агъалийри, Сергей амачиз 25 йис хъанватлани, адахъ яс члугвазма. Им адан бажарагъдиз, инсанпересвилез, руьгъдиз члехи гьуьрмет авун я.

Лезги халкъдихъ Мегъамед Ярагъи, Гьажи Давуд, Гьасан эфенди, Куьучхур Саид, Етим Эмин, Стлал Сулейман хътин рухвар хъана. Абурун рехъ алай вахтунда цудралди чи генералри, яратмишдай интеллигенциядин векилри давамарзава. Ахътин рухварил чна дамахзава.

Сергеян уьмуьрдин юлдаш Аняди кьве руш тербияламышна, дережайрихъ агакълзава.

Ша чна Сергей хътин кьегъл рухвар садрани рикелелай алуд тийин.

Чехи къайгъуяр

Форумдай чарар

Алатай нумрада чна Махачкъалада Даггоспедуниверситетдин конференц-залда “Лезги Чал. Саламатдиз хуьн ва вилик тухун” лишандик кваз гила къвед лагъай сеферда хайи Чалаз талукъарнавай Чехи мярекат-форум кыле фейидакай репортаж ганвай.

Эхъ, 20-март 2017-йисалай Лезги Чалан югъ-сувар яз малумарнава, ам къейдни ийизва. И кардикай чи саки вири лезги районра, шегъерра, лезгийр яшамии жезвай гъар сана хабар хъанва. И жигъетдай и йикъара чав агакънавай чарарини шагъидвалзава. Алимри, муаллимри, журналистрини писателри, Чалал рикI алай хейлин ксарин чпин фикирар лугъузва, алакьдай крарикни кыл кутазва.

Месэляр лагъайтIа, форумдини къалурайвал, лап къурху кутадай тегъерда гзаф хъанва. Четинвилер алудиз алахънавай къегъаларни авачиз туш. Амма кылдин ксарин тIем акакъ тийидай, месела, мектебра Келун патал ктабар, пособиар кхьин, акъудун, чкай-рив агакъарун - ибур къуватар сад авурла кылиз акъудиз жедай крар я.

И чина чапнавай чарар гъа месэлайриз талукъбур я.

Мерд АЛИ

* * *

Къурбан АКИМОВ,
илимрин доктор, профессор

Гъурметлу юлдашар! Чал - им гафарин гъакан гъамбар туш, халкъдин мез я.

Чал, чан алайди - рикI, мефтI, намус, фикир - хиял хъиз, халкъдин яшайишдин, майишатдин, сиясатдин вири хилерихъ галаз алакьада ава.

Чун, халкъ хъиз, халкъдин векилар хъиз, гъар са чкадал мягъкем хъайитIа, яшайиш къулай жеда, чIални амукьда, ам мадни девлетлу жеда.

За са йис вилик къарагъарай, гъял тавуна, тахъана, амай намусдинни гъейратдин месэляри тикрар хъийизва.

1) Пуд миллион манат жагъин тийиз, Лезгинцевриз эцигъзавай гуьмбет, баят хъана, алайвал акъвазна, 10 йис жезва. Чи регъбер рухъаяр, векилар гынава?!
2) Котрован куьчеда Хуьруьг Тагъираз эцигнавай гуьмбет ачух тавуна 3 йис жезва. Ша кье чун анал, шаирдин сурал хъиз, фин.

3) Чи месэлайрикай урус чIалал дуньядиз хабар гузвай “Лезгинские новости” ва “Настоящее время” газетар агална, чун, мез атIай хъиз, ама. Яраб абур агализ нин гъил атанатIа?! Газетар чкадал хъана кланда...

Идалайни гъейри, эхиримжи вахтара чи стха халкъариз - аварриз, даргийриз, къумукъриз ва лакриз чпин хуси радио ва телевиденияр хъанва. Бес чаз?!
И месэляр форумдин пландик кухтун, намусни такъат квай стхайрин куьмекдалди гъялун чарасуз я. Ша чна дидед чIал вилик тухун!

* * *

Абдурагъман МЕГЪАМЕДОВ,
педагогикадин илимрин доктор, профессор

Дидед чIалар виликди тухунин ва хуьнин кылин месэлайрикай сад алай аямдин образованидин майданда абурун чка тайинарунихъ галаз алакьалу я.

Месэла лап къевелай госуларстводин вине авай мертебайрин (Президентдив агакъна) вилик эцигин.

Гуькумдин вири дережайра, виняй агъуз районрал, шегъеррал къведалди, и месэлайрал машгъл ва абурай жаваб гузвай ксар (чиновникар) кардик кутун истемешна кланда.

Дидед чIалар кIелунин ва чирунин гъерекат (процесс) арадал атун патал агъадихъ галай шартлар жен.

Дидед чIалариз талукъ махсус Закон къабулин. Ана къалурин:

- хуьрерин ва шегъеррин мектебра сифтегъан классра, урус чIал квачиз, вири предметар дидед чIалалди тухун;

- чIехи классра дидед чIалай ва литературада имтигъанар (экзаменар) тван;

- 11-классда гъа и предметраини чарасуз яз ЕГЭ тван;

- вузриз ва юкъван пешекарвилон образованидин мектебриз гъахъдайла дидед чIалай ва литературада ЕГЭ-дин кьимет гъисаба къан;

- мектебар шиклралди безетмишнавай, аямдин шартлариз жаваб гузвай дидед чIалан ва литературадин ктабралди, пособиалди таъминарин;

- чIехи классрин программайра дидед чIалан сятерин къадар артухарин;

- районрин, шегъеррин администрацийрин къвалахдиз кьимет гудайла, анра мектебра дидед чIалар ва литературайр чируниз, пропаганда авуниз гузвай фикир, чIугъазвай къайгъударвал гъисаба къан.

И ва маса шартлар хъуни чна къарагъарзавай месэляр кылиз акъуддай мумкинвилер арадал гъидай...

* * *

Насредин АЛИРЗАЕВ,
лезги ЧIаланни литературадин муаллим

И месэладай зазни жуван фикирар ачухиз кланзава.

1. Лезги чIала гъ (къевивилин лишан) галаз кхъизвай гафар хейлин ава, месела: **яъ** - тажубвилин клус, **яъ** (ахц. нугъат - хая, диде), **уъ** - муъ, **ваъ**, **неъ** - буйр. Наклонение, **таъмин** (обеспечение), **таъсир** (воздействие), **таъсиб**; къевивилин лишан акал хъана, чи чIала кланхандин гъарфар (сесер) **хъ**, **гъ**, **къ** - арадиз къевезва. Гъавилей гъ къевивилин сесинин гъарфни, кылди гъарфарихъ галкIурдай лишанни жезва.

Урус чIалай къачунвай бязи гафарани къевивилин лишан яз ишлемишзавайвилей ам чи чIалай акъудунин лазимвал авач:

сьезд, **объектив**, **объявление** ва мсб.

2. Фейзудин Нагъиева гъизвай бязи гафар, гъеле чIала чпин чка такъунвай ва халкъдин гегъенш къатар ишлемиш тийизвай (**фуъ** - **фуъ** - **фуар**);

неан (**няни**) - **неъан**) - ибуруз чи чIала эвезар ава къван.

Фу - **фа** (акт. п.) - **фан** (т.п.) - **фаз** (г.п.) - **фар** (гз.кь.), ачух гъарфунал куьтыгъ жезвай гафар - **ар**, - **яр**, **ер** эхирар галаз гзафвиллин къадар арадал къевезва.

3. “Са къатда” галкIурна “сакъатда” кхьин эсиллагъ дуьз жезвач. Вучиз лагъайтIа, чеб числительнидикайни (сад-са) - существительнидикай арадиз атанвай къве гафуникай хъанвай (составной) наречияр гзаф ава. АкI хъайитIа, гъабурни галкIурна кхъена клан жеда: са къатда, са геренда, са арада, са легъзеда, са сеферда ва икI мад.

4. Лезги чIала омонимар тир гафар - **яр1** - сувар, **яру экв**) **яр2** - **кланди** - сад ва къвед лагъай склоненийриз икI дегиш жезва:

Ас. п. **яр** (**экв**), **яр** (**кланди**)

Ак.п. **яра**, **ярди**

Т.п. **яран**, **ярдин**,

Г.п. **Яраз**, **ярдиз**...

5. Кириллицадал элячIайдалай гуьгъуьниз печатдин вири кхьинра ишлемишнавай къайдада, лезги чIала фонетикадин къайдадал, яни гъикI ван къевезватIа, гъакI кхьин лазим я; фикирда къуртIа, къве тахан гъарфар (ван галачир ачух тушир сесер) **кк**, **чч**, **пп**, **тт** мад алфавитда хтунин са лазимвални авач, иллаки аффрикатар **дж**, **зз**, **цц**.

6. Чи вири алахъунар чIал, адан михъивал, назиквал, херде тавуна, хуьнихъ, лезги литературный чIал къайдада тунихъ галаз алакьалу я.

Жуьтер яз гъалтзавай хейлин гафарни ава. Мес., **миже** - **меже**, **мярекат** - **мярекет**, **мислят** - **меслят**, **рузу** - **рузи** ва икI мад.

Орфографиядин цийи словарда ибурукай литературный чIалаз талукъбур туна, амайбур кхьин лазим туш.

Гъахътин жуьтер авайвилей муаллимрин чара атлузва: гъим дуьзди яз гъисабда, гъим - чIуруди?

Абдулашим ГЪАЖИМУРАДОВ,
Муьгъверганрин хуьруьн юкъван школадин муаллим

Лезги чIалаз ва медениятдиз талукъарна, ДГПУ-да шаз кыле тухвай форумдин оргкомитетди лезгийрин милли гимндин чIалар ва гъава арадал гъуниз, лезги алфавит, малум тирвал, са 80 йис инлай вилик гуькуматди кардик кутур, миллетдиз вичин тарихдикай ва дуньядикай хабарар гайи алфавит дуьзгуьн гъалдиз гъуниз, лезги чIалан грамматикадин маса месэлайризни культурадиз талукъ яз къвалахдайбурун дестеяр арадал гъуниз эвер гана. Амма а комиссиядин членри гъар сада вичи ийидай кардин тайинвал тестикуьарун хъаначир...

Йис акъатна. “Лезги газетдин” чинрал чи чIалаз талукъ яз Фейзудин Нагъиеван “ЧIалан месэляр гъялун квелай гатIунда?” макъала атана. Ам веревирдзавай тежрибалу са къадар муаллимрини чпин фикирар лагъанва, лугъунни хъийизма. Арадал вуч къевезва? Са затни. Анжах, Абдул Ашургагъаева лагъайвал, “ЧIалан къайгъударвиллин перде ачухна”.

З, **в**, **ц**, **цI**, **ф** инал и гафара чIарарай тIуз манадин жигъетдай мукъва гафарин дувулар я, са-са сес - гъарф. Гъа идалди чавай чи чIал лап къадим чIаларикай тирди, ада къени вичин бинейрин лишанар хвенвайди (хуьзвайди) лугъуз жеда.

Винидихъ гъанвай делилдайни къатIунун четин туш: дидед чIалал чи архаяр агъзур йисара рахана. Абуру чпин уьмуьр куьчуьрмишна. Чал тамам чIал агакъарна. Адан куьмекдалди чна, уьмуьрдай акваз-вайвал, къвед лагъай чIални чирнава: урус чIал, гуькуматдин чIал. Кье чаз къвед лагъайди гзаф чкайрал герек къевезва. Партал хъиз, чIални цийиди ишлемишун айиб авай кар туш. Амма - герек чкадал. Шаир СтIал Сулеймана лагъайвал, гъар гъинал хъайитIани - ваъ (“Девлетлуяр-чиновникар”). Эгер чун милли чIалан къагъриманар ятIа, ша чна вил вегъен, шумуд лезги райондин, лезги хуьруьн кыли, школадин директорди, библиотекарди, медениятдин центради дидед чIалал кIелзаватIа, кхъизватIа. Гъа ибур я къван кье чи чIал вилик тухузвай къуватар.

1950-йисара, гъар са хуьруьхъ, школадихъ вичин художественный

Чун, чи чIал, вахт

Лезги милли уьмуьрдик анжах кириллицади юзун кутуна, чи милли чIалан пешекар алимарни Октябрдин инкъилабдилей гуьгъуьниз арадал акъалтайди, уьмуьрдай вичай аквазва. Гила чна, комиссиядин членри, са вуч ятIани чIала “къайдадик кутуникай” ваъ, чи чIал вич, гуькуматдин чIалакай (урус) даях къуна, илимдин бинедаллаз чируниз амайбурулай асантди тирди раиждай рекъер жагъуруникай фикир авун герек я. Чи милли обществоди тарихда санлай гъакъикъатдиз са артух фикир тагайвилей, чакъ къени Конституцияди тестикуьарнавай милли автономия - национальный округ авач. Хъунни мумкин яз аквазвач гилан, капитализмдин девирда.

Кье Конституцияда чIаларин барабарвал къалурнавайла, алемдихъ галаз авай инсандин алакьаяр къалурдай гъакъикъат чIал вич тирди чиз-чиз, гуьурметлу алимди кье чун рахазвай лезги чIал дегъ девирдин чIалан бинедал хкунин теклиф гузва. Им миллет вичин чIалавай, адан къенин гъакъикъатдизвай къакъудун, Исмаилов Мевлидин муаллимди лугъузвайвал, ам “гуьжа тун” жеда.

ЧIал хуьдайди ва вилик тухудайди халкъ я. Къайдаяр эцигдайбур - пешекарар. Къенин юкьуз чи уьмуьрда Конституцияди барабарвал чIалариз ганватIани, гуькуматдин чIал (урус чIал) школайра чируниз артух мумкинвилер яратмишнава. Месела, алфавитда 33 гъарф авай урус чIал гъафтеда 7 сятда, 45 гъарф авай лезги чIал 5 сятда чирзава. Аялриз сад лагъай классда вири лезги гъарфар чир жезвач. Гъа иниз фикир гана кланзава чна кье.

Эгер авторди, илимдин ахтармишун яз, чи чIалан гафар арадал атунин рехъ, тарих хвена, гъар са гаф вичин асул дуьвудихъ галаз къадайвал, тайинарзавай ктаб ва я макъала арадал гъанвайтIа, им еке агалкъун жедай, гъижлуни. Килиг садра чи чIала вучтин аламатар аватIа.

Вуж? - *Зун*, - *вун*.
Ни? - *За*, *вуна*(*на*).
Нин? - *Зи*, *ви*.
Низ? - *Заз*, *ваз*...
Вуч? - *ЦIай*, *яд*, *фу*.
Куб? - *ЦIу*, *ци*, *фа*.

самодетельность аваз, хуьруьн агъалийриз вацра са концерт гузвайтIа, кье 2-3 йисуз са сефердани сегънеда артист такъазвайбур гзаф я. Я хуьрерин виликан клубарни, я а хуьрер чебни саки амач. Къенин чи вири общество телевизоррани, телефонрани, Интернетда гъахънава. Анрай гъар садаз вичиз вуж (вуч) бегенмиш хъайитIа, ам гъадав агатзава. Гъам хъанва къенин чи гъакъикъат. Лезги хуьрерани, школайрани собранийрин протоколарни урус чIалал кхъизва, Интернетни телевизор, гъакни телефонра къугъунар урус чIалал хъуни аяларни гъанихъ галчIурзава.

Район, хуьр, школа идара ийизвай гъакимривай и кар са жуьре явашариз жеда. Амма авани абур гъар сад и рекъе?!

И шартIара куьгъне гафарал чан хкун (абурукай газетра, рахунра, журналра менфят къачун) виже къведач. Гъилевай ктабрин чIални 1950-1960-йисаринди тирла, аял, вичин диде-буба галазни дидед чIалал кIелзавайдан гъавурда акъан тийизвайла, куьгъне гафар чIалаз хкун миллет чIалавай мадни къакъатуниз куьмекда. Куьгъне гафар чна талукъ словарра хуьн герек я, герек чкадал чпикай герекда менфят къачун патал.

Алай девирда къадарсуз тухузвай форумрини, конференцийрини, олимпиадайрини, конкурсерини, гузвай грантрини дидед чIал вилик тухузвайди хъиз яни квез? Ваъ. Ягълмиш жемир, абур девирдин эвер гунар я, къуватар - ваъ... Де экъечна са кас, хабар яхъ кван са виш, къве виш касдивай, куьгъне гафарин - *арас*, *шишбар*, *кешке*, *алтабат* манаяр, килигин шумуд касди лугъудатIа...

Лезги яшайишдин вири хилера азаддиз гъисс авур чIала къедалди къабул тавур гъарфарин чарасузал заз кье чIала аквазвач. Дугъриданни, Закиров Агъали муаллимди лугъузвай чIал ахтармишунин фонд тешкилун хъсан кар яз зазни аквазва. Амма - пул?... Ам ни гуда а фондуниз и алай девирда? Къелна къван куьне чи газетдин 3-нумрадай “лезги школайриз азбука агакъзавач” лагъана. Вучиз агакъзавач? Вуж ава и ва винидихъ лагъанвай крарин гуьгъуьна?..

Къиблепатан Дагъустан. Виринрив вили ялавар мус агакьда?

1

Малум хъайивал, гуьгъуьнлай, 2017-йисуз и хуьр республикадин инвестициярин программадик кухтунвай, амма къвалахар гьиле къаз агакьдалди мад акъвазарна. Себебар тайин туш. Райондин руководстводи эхиримжи йисара месэла талукь тир идарайрин вилик са шумуд сеферда эцигнатлани, жаваб гудай кас авач.

Ухшар гьалар Сулейман-Стальский райондани ава. Ина газ тухун тавунвай 4 хуьр ама: Хьартасрин 2 хуьр, Къахцугьар ва Ичинар. Гьакни Асалдхуьре, Шихидхуьре, Хтунрал, Зугьрабахуьре газ тухунин къвалахар эхирдалди авунвач. Сулейман-Стальский райондин къилин архитектор Мустафа Мустафаева чаз хабар гайивал, Хьартасрал бязи куьчейра линия тухванва. Ичинрин хуьрени газдин турбаяр тухунин къвалахар са тимил авунва. Ик, сметада къалурнавай къимет 5-6 миллион манат яз, ина 1 миллионни 200 агъзур манатдин къвалахар тамамарнава. Амма садлагьана подрядчик дегиш хъана - "Спецгазстройсервис" ГКУ-дин хиве авай и везифаяр 2016-йисалай РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министерстводив вахкана. Идакь галаз алакьалу яз проект финансламишун, талукь яз, газ тухунин къвалахарни акъваз хъана. Турбаяр хуьруьн куьнейрин кьерехра гадарна 2-3 йис жезва.

- Хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министерстводай чаз жаваб гайивал, абурухь проектдиз лазим къадар финансар чара ийидай мумкинвал авач. Гьиле къунвай къвалахар куьтягун патал такьатар республикадин бюджетдай чара авуна къанзава. Чна и месэла датлана къарагьарзава. Республикадин цийиз хъанвай Къилизни чарар рекье тунва. Жавабар гьелелиг агакьнавач. Санлай къачурла, и хуьрера 275 къвал ава, 1293 агьали яшамеш жезва. Газдикь галаз алакьалу четин месэлаяр члехи хуьрерин патарив гвай жегил микрорайонрани арадал къевезва. Инсанривай чпивай и кар ийиз жезвач - гьарда вичивай жедайвал туькьурнавай а сетар ахпа баландал къабулдач. Чазни - райондин руководстводиз - и къвалах ийидай ихтияр авач (финансар тайин макьсадиллай кьерехда ишлемишун жезва). Ятлани чун инсанрин язухдай бязи чкайра жуван къуватралди са вуч ятлани ийиз алахъзава. Гьаниз килигна, амуькьзавайди республикадин кьиле авайбурувай гуьзлемишун я. Им, дугьриданни, четин месэла я, - лугъузва Мустафаева.

Гьа са вахтунда "Газпром газораспределение Дагестан" ООО-дин директордин советник Джаммат Бийбулатов кьарши фикирдал ала. Ада гьисабзавайвал, райондин мулкунал газ тухун тавунвай хуьрер амуьк тавун патал муниципалитетрин кьилер чалишмиш хъана, месэла гьалдалди алат тавуна къанда.

- Мисал яз Ногъай район къачун. Ана газ тухун тавунвай хуьрер амач. Ишлемишнавай газдин гьакьни ногъайвийри виридалайни чешнелудказ гузва.

■ **Куьне газламишун гьакьни гунин месэладиллай аслу я лугъузвани?** - суал гузва за.

- Асул гьисабдай - муниципалитетрин кьилериллай. Вучиз лагьайтла, абуру хуьрер газламишунин программдик кутун патал вири къуватар желбна къанда.

■ **Амма программдик кутур, къвалахар гьилени къуна, са арадиллай акъваз хъайи чкайрни тимил туш эхир? Сифтедиллай абур патал фикирда къунвай финансар гьиниз фена?**

- И суалдиз завай жаваб гуз жедач. Чи идарадин везифаяр газ кчадал атунар авачиз агакьаруникай, сетриз къуллугь авуникай ибарат я. Финансриз талукь суал лагьайтла, Дагъустандин гьукуматдиз талукьди я. Программдик кутунвай хуьрер патал гьисаба къунвай такьатар гьиниз фенатла абуруз чир хъана къанда. Идалайни гьейри, мад са

месэла ава - подрядчикдикь галаз алакьалу. Тендерда иштиракдайла, адет яз, карханайрин вири крар гуьнгьуна жезва, ахпа и ва я маса себебар акъатзава, къвалахар яргал аватзава ва ик мад.

Кьурагь районда 10 хуьруьз газ тухванва, Хив районда - 34, Докъузпара районда - Къаракуьредиз ва Усугъчайдиз, Ахцегьа лагьайтла, райцентрани тамамдаказ газламишнавач.

Члехи пай - 2019-йисуз

Месэладин гьавурда РД-дин транспортдин, энергетикадин ва алакьадин министерстводин нефтладинни газдин месэлаярл машгьул отделдин начальник Саид Нурмегьамедова твазва.

- Дагъустандин районар газламишунин къвалах акъваз хьун эхиримжи йисара, къилди къачуртла, 2014-йисалай 2017-йисал къван девирда тамамдаказ акъвазарунихъ галаз алакьалу я. И кар себеб яз, гьатта идалай вилик программдик кутунвай хуьрерни лизим такьатар амачиз амуькна.

Амма гила гьалар дегиш хъанва. Дагъустан Республикадин Гьукуматди 2018-йисан 6-февралдиз къабуллай кьарардалди "2018-2020-йисара Дагъустан Республикадин яшайишдинни коммунальный майишат, промышлен-

ленностдин маса тешкилатар газламишунин программа" тестиьарнава.

Программа къилиз акъудунай жавабдарвал РД-дин минтранэнергосвяздин хиве ава. Иштиракчяр "Газпром" ПАО, "Газпром газораспределение Дагестан" ООО, "Газпром газораспределение Махачкала" АО, РД-дин "Дагсельхозстрой" ГКУ ва "Спецгазстройсервис" ГКУ, РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министерство я. Программа къилиз акъудун патал лазим умуми такьатри 3 миллиардни 405 миллион манат тешкилзава, идакьай 600 миллион манат - федеральный, 2 миллиардни 250 миллион манат республикадин бюджетрай ва амайдини инвесторри чара авун лазим я. Программа къилиз акъудун патал лазим асул такьатар - гьам федеральный, гьамни республикадин бюджетрай - 2019-йисуз чара авун фикирда къуна.

■ **Гьи хуьрер акатнава программдик?** - "Газпром газораспределение Дагестан" ООО-ди ганвай теклифрин бинедаллаз, Табасаран райондин Сиртич хуьрляй Сулейман-Стальский райондин Къварчагь, Нуьцъугь ва Зизик хуьрерал къван мензилда цийиикла туькьур хъувунин ва виниз тир давленидин газдин турба тухунин къвалах тамамарун фикирда къуна. Гьа ихьтин къвалахар "Белиджи" ва "К.Маркса" ГРС-рин арадани ийида. Кьурагь райондин Арабляр, Моллакент хуьрерин газ пайдай сетарни цийиикла туькьур хъийидайвал я.

РД-дин "Спецгазстройсервис" ГКУ-дин теклифрин бинедаллаз, программдик кутунвай къвалахар акатзава: Ахцегь райондин

Луткунрин хуьруьз (5,2 км мензилдиз) виниз тир давленидин газдин турба тухун; Ахцегьрин хуьрляй Кьурукал ва Смугьул хуьрер галайвал 16,5 км мензилдиз виниз тир давленидин газдин турба тухун; гьа и райондин Кьурукаларин хуьруьн къенепатан газдин турбаяр тухун (7,3 км, ина 350 кас яшамеш жезва); Докъузпара райондин Цийи Къаракуьре хуьруьвай Ахцегь райондин Хуьруьрин хуьруьхъди - 39 км мензилда - газдин турба (отвод) тухун; Докъузпара райондин Миграгьрин, Текипиркент ва Къавалар хуьрерин арада, Къалажух галай патахъ, хелни галаз, виниз тир давленидин турба тухун (13,5 км); Кьурагь райондин Штул ва Кьурагь хуьрерин (14,3 км), Кьурагь ва Хверез хуьрерин (26 км), Гельхен ва Квардал хуьрерин (5 км), гьакни Кукваз, Хлеж ва Урсун хуьрерин арада (9,5 км) виниз тир давленидин газдин турбаяр тухун.

Къейдна къанда хьи, газламишунин программада винидикь тварар къунвай, идалай виликди гьиле къунвай ва къвалахар эхирдалди тамамар тавунвай хуьрерикайни лагьанва. Абуру "Хуьрерин чкайр 2014-2017-йисара ва 2020-йисал къван девирда дурумлудаказ виликди тухун" ФЦП-дин сергьятра аваз эцигна къанзавайбурук кутунва. Ик, и сиягьда Ахцегьрин хуьр (18 км ама), Докъузпара райондин Къаракуьре (1 км ама), Мискискар (21,49 км ама) ва Усугъчай (11,8 км) хуьрер, Сулейман-Стальский райондин Эминхуьр, Кьулан Хьартасар, Вини Хьартас, Къахцугь, Ичинар, Асалдхуьр (санлай къачурла - 47,5 км), Кьурагь райондин Кирийрин ва Кьурагьрин хуьрер (21,2 км) ва Мегьарамдхуьруьн райондин Азадогьли хуьр (18,3 км ама) гьатнава.

- Азадогьли хуьре газ тунин къвалахар къилиз акъудун патал 4 миллионни 256,46 агъзур манат лазим я. И къвалахар РД-дин "Дагсельхозстрой" ГКУ машгьул я. Заз малум тирвал, хуьр газламишунин месэла къетлендаказ хуьзвай мулкларин месэлаяр галаз алакьалу хьуни мадни четинарзава. Эгер финансрихъ галаз алакьалу месэлада дегишвилер тахьайтла, чна инал тварар къунвай саки вири хуьрера къвалахар тамамарна куьтягун планламишнава, - лугъузва С.Нурмегьамедова.

■ **Газламишунин план туькьурдайла, гьихьтин терефар фикирда къазва?**

- Республика газламишунин программа газдалди тамминарунин генеральный схема гьисаба къуна туькьурнава. Инал къейд ийин, алай йисуз и схемадиз цийи кьилелай килиг хъийида. Программдик къвалахар

эхирдалди тавунвай гзаф чкайр кутунва, адак гьар йисуз лазим тир дегишвилерни кухтада. Гьаниз килигна, муниципалитетрин руководстводи чпин активнивал, къевивал къалурайтла, республикадин Къилин тварцлел вахт-вахтунда чарар рекье туртла, къвалах виликди финин мумкинвал екеди жеда.

■ **Арадал атанвай гьалар фикирда къуна, программада къалурнавай пунктар тамамдаказ къилиз акъудуник умуд кутаз жедали?**

- Къенин йикъан гьаларай килигайтла, гьелбетда, 100 процентдин инанмишвал чавай ийиз жедач. Гзаф крар бюджет гьикл ацъузватла, гьадалай ва бюджетдин гьакьки мумкинвилериллай аслу жеда. Идалайни гьейри, члехи роль муьштерийри ишлемишнавай газдин гьакьки вахтунда ва дуьздаказ гуни къугъвазва. "Газпром" ПАО-ди чара ийизвай финансар гьа и терефдиллай ва ФПЦ-дин сергьятра аваз федеральный бюджетдай такьатар чара авунилай аслу я.

36,6 миллиардлай гзаф

Къенин йикъан гьалар ахьтинбур я хьи, "Газпром межрегионгаз Махачкала" ООО-дин генеральный директордин советник Сапийат Мегьамедовади хабар гузвайвал, республикадал ишлемишнавай газдин гьакьки тагунай хъанвай 36,6 миллиард манатдин бурж ала (делилар 2017-йисан 21-декабрдинбур я). Ихтилат вири дережайрин муьштерийрикай физва. Иник Къиблепатан Дагъустандин районрин агьалийрин "пай" члехиди тахьуник умуд кутаз къанзава. Амма буржар алач лугъунни дуьз жедач. Гьа са вахтунда эхиримжи вахтара чав агьалийри газдин идарадиллай ийизвай арза-ферезяри муьквал-муьквал агакьзава, гуя нубатсуз, "гьахъсуз" буржар илитзава лугъуз. Кар ана ава хьи, къве терефни гьахълу я, амма гьардахъ вичин гьакькият ава. Гуьзлемиш тавур буржар гьинай къевезватла, гьадакьай чаз Сулейман-Стальский райондин газдин абонентрин къуллугдин оператор Наидади лагьана:

- Буржарихъ галаз алакьалу месэла ихьтинди я. Абуру арадал къевезва, вучиз лагьайтла агьалийри счетчикрин гьакьки делилар вахтунда агакьарзавач. Месэла, эгер чна алатнавай вацра ишлемишнавай газдин къадар къалурзавай делилар (счетчикдин) алуькьзавай вацран 5 лагьай йикьалди программада кхьин тавуртла, ам (программа) агал жезва ва вичи-вичиз тайин къадар бурж кхъизва. Им чна ийизвай къвалах туш - программа вич гьакл туькьурнава. Мисал яз, куь къвалин майдан 100 кв. метрдиз барабар я ва ана 2 кас яшамеш жезва. Ик, хуьтлуьн вахтунда программади куьне са вацра 8,106 манатдин газ ишлемишнавайди яз къалурда. Гьаниз килигна, тикрарзава: чав счетчикрин делилар вахтунда (къвалахдин 32 йикъан къене) агакьарун чарасуз я.

■ **Гзаф инсанар коммунальный пулар 3 вацралай садра гуз вердиш я. Гьар вацра а рекье жедай вахт ва я такьатар тахьайтла вучда?**

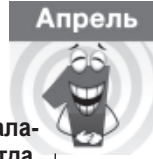
- Пул 3 вацралай садра гайитлани жезвайди я - гзаф инсанар къвалахдик квач, герек вахтунда гьиле пул жезвач, амма счетчикдал алай рекьемар чав агакьарна къанда. И кар патал атунни лазим туш, зенг авуна, жув вуз ятла малумарна, программа агал жедалди лазим рекьемар кхьихъ лугъун бес жезва. Гьакьки лагьайтла, ахпа гайитлани жеда. Ик тавурла, винидикь лагьайвал, буржар илитл жезва. Чи районда чна массовый информациядин такьатрин куьмекдалди, гьакни гьар жуьре маса рекьерай инсанрин арада делилар агакьариз жедай махсус нумраяр раижзава.

Эхирдайни къейд ийин, эгер электроэнергиядай хъанвай гьа ихьтин (анани къайда ихьтинди я) буржар гьакьки делилар агакьарна, гекьигна, алудзаватла, газдай хъанвай буржар анжах суддин куьмекдалди алудзава. Идалай са тимил вахт вилик буржар, лап екебур хьуниз килигна, списатда лугъудай ванер-сесерни пайда хъанай. Амма, идаради инанмишарзавайвал, ихьтин кьарар къабулуниз са себебни авач. "Коммунальный ресурсрикай виридалайни ужузди газ я - вахт-вахтунда гуз хъайитла, акьван клевера са касни гьатдач. Ятлани, ялиз тежедай къван еке буржар жезватла, къвалерин майданар жуван такьатриз килигайбур авуникай фикиррай чи агьалийри", - лугъузва С.Мегьамедовади.

1-апрель Хъуьруьнрин югъ я

Мелгем хъиз...

Гъасан ГЪУЬСЕЙНОВ

Коррупционердин эхир

Пакамахъ мектебдиз атанвай муаллимри телевизордай къалурзавай яракъриз, къизилдин безекриз, столдал экиянавай пачкай-ра авай пулуниз тамашиз, тажублу яз, луту къуллугъчияр пислемишзавай. Кватл хъанвайбурун члехи паюнин фикирар сад тир.

- Беябуруна, лап хъсан авуна гъарамзадайри! Гила жавабни гурай! Тахсир квайдан мукъвабурун квалерани къекъвена кланзавайди я!

- Ахътин къуллугърал куьн алайтла, куьн генани бешбетер жедай. Яраб нефс авачир инсан ава жал? Куьне гьикл келнатла, дипломар къачунатла, рикел хъваш. Гъамни коррупциядин са хел я. Алад, тарсуниз алад! - чина шадвал авачиз рахана клелунин крар идара ийизвай Къули муаллим.

- Кацци кациз мяу ийизва, - лагъана тарсуниз физ гъазур хъанвай жегъилрикай сада.

Муаллимар тарсариз фена. Учителскийда секин хъана. Лугъудайвал, турунин хирелай гафунин хер геж сагъ жеда. Къулиди компютердай райондин хабар жагъурзавайтлани, адан рикел гададин туьгметди чка къунвай.

- Яраб и прицидиз за клелайвал, къуллугъ (завучвал) къачурвал, гайи пулуни къадар ни лагъанатла? Ада къвед-пуд декъикъада вич ацукъай - къарагъай чкъар рикел хъана. Шак феи кас хъанач. Жегил я, акатайвал рахазвай. Акъулбалугъ чранвач...? Тарсунай хтурай, за адаз гъвечи-члехи чирда...

Зенг яна. Жегил тарсунай хтайла, Къулиди адаз вичин патав эверна, инсанар алай чкадал фагъумна рахун лазим тирди, члехибурун гъурмет хвена кланзавайдакай ихтилатна: - Вун ви тарс гана квализ хъфизва, чун ина няналди амукъзава. Зун алачир вахтунда ина гъатзавай дарам-дурмудикай ваз хабар ава. И медицинский книжкаяр аквазвани? - столдал алай харада авай мичли вили рангунин гъвечи ктабрал туб тукъурна Къулиди. - Ибур, гъар са книжка ацурун патал, духтуррин кабинетриз физ, са гъафте вахт герек жеда, 1000 манат пулни бес жедач. Пул тагана, ибур ни веревирд ийида? Чи члехидаз, зи халадин хъиз, районда, министерствода кар алай итимар чизва. Квез ам гъакл аквамир, ада гъар садаз хийир жедайвал ийизва. Бес къяй харжияр акъатзава лугъуз, гъукуматдин кваллахар аквазардани? Вавай 700 манат пул къвезва.

- Бес гимназияда, маса школайра и кардиз 500 манат къачузва эхир? - явашдиз рахана жегил муаллим.

- Анра завучар дишегълияр я. Ихътин крар гъа мектебра директори чпи ийизва. Зал чи члехида ихтибарзава. Бес за тлач хъвазвайди яни? Гъавайда садани кваллахдач...

Гададихъ мад гафар амукънач, ада лагъай къадар пул столдал эцигна.

Къвед лагъай сменада тарсар куьтыгъ хъайила, книжкаяр иесийри, са витни акъуд тавуна, вахчунвай. Къулидин сивик хъвер квай. Вичизни хъсан алакъяяр, танишар авайди чирун патал завучди хуси смартфон кардик кутуна. Тупалди шикилар инихъ-анихъ ийидайла чилел аватай смартфондин экрандиз Къулидин умуьр туькъуларзавай шикил акъатна.

- Я муаллим, вун дустагъда мус хъайиди я?

- За ваз гьикл лугъун. Цийи ийсан вилик зун, са къуллугъчидиз паяр гваз, полицияди хуьзвай квализ гъахъайла, абуру, танишди къведалди, зун къилдин квалел ацукъарна. Ам гъа шикил я. Пуларай ацанвайдаз паяр тухуз, ам гишила авайни? Зи ана вуч авайди тир? Чуру майилар аваз умуьр тухузвайдан эхирни гъам я, - лагъана, Къули мектебдин буфетдиз чай хъваз фена...

Азедин ЭСЕТОВ

Кваллин "дугъве"

Зи имид гада Малидинан гъвечи хъиз мехъерна ирид-муьжуд ийс къван алатнавай. Гъилиз атай бала-затл авачир. Тухумдин вил алай, амма жегилрин гъич бейнидайни и кар физвачир.

Алатай ийсан сифте къилерай чав хабар агакъна: "Айдунан свас квалел агъур хъанва".

Гила виридан хиял яргъалди вилив хвейи бала саламатдиз экуь дуьньядиз атуникай тир. За жуван хивени, духтур яз, жавабдарвал авайди гъисснавай. Вахтар мукъва жезвайла, райондин жавабдар духтурдал за, лазим атайтла, свас вахтунда чи патав меркездиз гъун тапшурмишна.

Вахт тади кваз физвай, амма хуьрй мад хабар - тер акъатнач. Эхирни са юкъуз за жуван хтул Валидиназ зенг яна, Эсетрал гъихътин дегишвилер хъанватла хабар къуна.

- Халу, накъ чиниз Гуьлнара (сусан къари) атанвай, вичин балдуздан къил чулгуваз. Ада гъанвай, гъеле чим кумай буламани хъваз хъваз, къарийри ихтилатрал илигна. Дидеди адавай квал-югъ гьикл ятла хабар къурла, мугъмандин жаваб кефининди хъана: "За квез гъанвай булама аквазвани? Чи къвед лагъай калини накъ хана, чан вах. Амма къве дугъведин дул гъеле чав агакънавач: сад - квалелвайдан, садни - цура". И ван хъайи чавай хуьруьнар хуьз хъанач. Квалевай "дугъве" свас тир къван!...

Умуьрда гъар са кардиз вичин вахт авайди чи рикелай фенвай. Чна тади къачуналди сусавай къанун чуриз жедайни?

Мартдин эхирра тебиатдин эмирдалди квалевай "дугъведизни" са бици цуьк хътин руш хъана! Муштулхрихъ сан амукънач...

Къаравилияр

Чагъ

Са сеферда Малла квализ чагъ гваз хтана.

- Ам ви квез я? - хабар къуна папа.

- Алимри лугъузва хъи, бес чагъ дуьньядал 300 йисуз яшамиз жезва. Заз и кар ахтармишиз кланзава. Дуьз лугъузвани, тахъайтла - табзавани...

- Тажуб я зун, - лагъана папа. - Дугъриданни, вуна 300 йисуз вун яшамиз жеда лугъузвани?

Малла са тлимил хияллу хъана.

- Бес акл лагъай алим гъакъан ийсара яшамиз хъанани? - наразивал къалурна эхирни ада.

Малладин жаваб

Са сеферда хуьруьз, Малла герек яз, са алим итим атана. Хуьруьнвийри, Малла векъ ягъиз, дагъда авайди лагъана. Алим гъаниз фена.

- Малла, - лугъузва атанвайда, - вун члехи ариф я лугъуз ван хъана заз. Гъахъняй ваз гудай яхцур суал ава захъ.

Маллади фикирна: эгер яхцур суалдиз са-садаз жавабар гуз хъайитла, завай векъ ягъиз жедач, хуьртъуз ламни гишила амукъда. Гъавилияр ада атанвайдаз жаваб гана:

- Вуна жуван суалар це. Зун килигда, абур гъихътин бур ятла.

Алимди яхцур суални санлай Малладин вилик эцигна. Малла килигна, квалел къарагъна, дергес къачуна, атанвайдаз, "яхцур суалдиз санлай завай жаваб гуз жедач" лагъана, маргъунив эхгечна.

Ваз вуч ава?

Са сеферда Малладик хуькуьрун патал къуншиди лугъуда: - Малла, килиг, аш гъизва!

- Заз вуч ава? - жаваб гана Маллади.

- Ам ваз гъизвайди я, - гаф атлуда къуншиди.

- Ваз вуч ава? - жаваб хгана Маллади.

Маллади лам хвена

Къунши хуьрй садра Малладин патав адан хъсан дуст атана. Гъаятдин варцай гъахъзамазди, ам лам гатаз эгечна.

- Гиликъайди! - гъарайзавай ада. - За вуч эцигнатлани, на клулал тунач. Лап хъсан дустунин вилик беябуруна зун.

- На лам гатамир, - секинарна мугъман Маллади.

- Ада, затни тагъайди хъиз, хутахни затни ийидач...

Урус Чалай. Таржумаяр - Мерд АЛИДИН.

М. МАЙРАМ

Чекмеяр какахъай къиса

Няниз квалел мугъманар аваз, тлуьн-хъун къалин хъайи Мегъеж пакамахъ кваллахал физ, йиф кумаз къарагъда. Са истикан чай хъвана, ам рекъе гъатна. Фидай рекъе адаз вичин са квалел мукъудалай фад физ ва къецини яз аквада.

- Я Аллагъ, - лугъуда ада, - зак накъан пиянвал кумани, тахъайтла, рекъер патахъбур яни? Мичивилияр са шейни аквазвач.

Шагъ-Эмир АЛИМОВ

Дурсунан гъисабар

Совет гъукуматдин вахт тир, Са ихътин кар хъанай заз чир:

Муаллим авай - тварни Дурсун, Чидач, гьикл ам хъанай усун.

Директордиз гана арза:

- Мад мектебда кваллахдач за!

Гъа са гафар тикрардай къван,

Заз и кваллах хъанва таклан.

Мажибни зи язва тлимил,

Гьикл хуьда за адалди къил?

Фида гила зун туьквендиз,

Бязибур хъиз, алвер ийиз.

Къведра къвед я мектебда къуд,

Туьквенда ам жеда ругуд.

Мажибни зи жеда къакъан,

Машин жеда захъ са хъсан.

Клани жуьре хуьда хизан!..

Са йис хъана кваллах ийиз,

Муьштерияр алдатмишиз.

Вилик физвай адан кваллах,

Вичивни лап хъана дамах.

Магнитофонар японрин,

А вахтара къит тир, четин.

Чи Дурсунан туьквендай ваз

Пуд къимет це, къачу къугъваз.

Маса гана вири метягъ,

Акъваз хъанач инал темягъ,

ОБХСС-диз хъана хабар,
Раклариз яна фад дапар.
Хъана гила Дурсунан суд,
Йисар гана адаз ругуд!
Гъич пулуни ганач куьмек,
Хъана хъи кас пара гъелек.
Гайи жаза чулгуна ам,
Хтанай ик, чухвазвай къам.
Атана мад чи мектебдиз,
Директордиз минет ийиз.
Чи Дурсуна гузвай тарсар,
Алатнавай хейлин йисар.
Хабар къурла, жеда шумуд,
Жаваб гудай адаз - ругуд...

Папаз савкъат

- Къуд къвезава мад, я итим,
Зун тахъайтла туш хъи етим.
Вирибурал - багъа клуртар,
Акъваз абур рикл жезва тар.
- Я паб, ви рикл жемир акл дар,
Вахъ итим гала, къам -

яцлу гъвар!
Клурт къачуда за ваз багъа,
Базардиз зун фида пака.
Гана са миллионни зур,
Алуклайла гудай гьакл нур,
Хундуздин клурт къачуда за,
Гъич са фикир ийимир на.
Къуьрен хамни хундуздин хам
Чир хъуниз ам тир лап авам.

Ам лутуйрин гъатна гъиле,
Элкъуьрнавай адан келле.
Миллионни зур къачуна,
Лутуйри ам хъб хъиз туна.
Авамдиз гъич хъанач хабар,
Клурт туширди хаздиз ухшар.
- Килиг, я паб, гъанватла вуч,
Мад зи къилиз хгумир туш...
Тамашайла клуртуниз паб,
Рикл къуна, ам хъанай татаб...

Иззет ШЕРИФОВ

Тамукай хъелна

Члехи тамун юкъни - юкъва,
Чуьхвер тарцин клукни-кукьва
Чка къуна севре вичиз,
Ацукънавай, чуьхверрикай
Вичин сивиз
Са-сад вегъиз.
Хана бирдан
Са хел тарцин,
Аватна Сев цел хъиз чилел,
Са члавалай, уфиз, пуфиз,
Къарагъна ам са гъал квалел.
Харуз хвенвай аялди хъиз,
И тамукай авуна хъел...

Там эсиллагъ хабарсуз тир
Чуьхвер тарцин хел хуникай,
Там эсиллагъ хабарсуз тир
Сев вичикай хъел хуникай.

ЧУБАРУКАР

Балайри - дидейриз

Гуьрметлу редакция! Фиригърин юкван мектебда кардик квай "Сифте камар" литк-ружокдин членри чи уьмуьрдин лишианлу йикъар садрани рикелай алудзавач. За, кружокдиз регъбервал гузвай муаллимди, ихътин вакъийриз талукъ заседанияр тухузва, сочиненияр кхьинин тапиуругъар гузва. Абурун вилик кылдин темадай месэла эцигзава, квалера, Чехибурун куьмекни галаз, ам гъялиз хьунин рекъер-хуьлер къалурзава. Диде-бубадин гуьз-чивал раижзавай ихътин квалахди, гьелбетда, аялрикни ашкъи кутазва.

Ахътин вахтар жезва хьи, тарсарин арада ял язавай вад-цуд декъикъадани зи патав чпин гъвечли шишар, гъикаяяр гъаз кружокдик квачир аяларни къвезва. Вахт тахъайтлани, ваь лугъуз жедани? Эгер эсерда лап са гъвечли образ, мягъкем ибара, гуьзел фикир ишле-мишнаваз хъайитла, за аялдил адал "чан гъиз" куьмек гузва. Аял, белки, и Члавуз ирид цаварив агакъзава. Айиб мийир, лап жуьвни а Члавуз аялдин гъиссера гъатзава.

Дидейрин йикъаз талукъарнавай и эсерарни гъа тегъерда арадиз атанва.

Абдул АШУРАГЪАЕВ, кружокдин регъбер

Танита СЕФИХАНОВА,
9-класс

Рекъе ава

Клантла къуьзуь, клантла жегъил,
Гъар са касдиз диде ава.
Вахтарани шад ва сефил
Ам мидаим рикле ава.

Вядедани хъайи къугъваз,
Хъел авуна, гудайла наз,
Хвена ада кланивал чаз,
Адан тивар чи меце ава.

Яначни чаз ада лай-лай,
Мелгъем хътин везин галай!
Кас авач чаз азиз валай,
Вун клани гъисс вине ава.

Гъалалнай на тахсирар чаз,
Къалуриз дуьз жигъирар чаз.
Ви тербия - са пайдах гъаз
Чун дуьзвили рекъе ава.

Селимат АШУРАГЪАЕВА,
9-класс

Диде ятла ам?

Акъат тийиз, са чимивал
Ава зи рикле, -
Диде ятла ам?
Са нур ава зи уьмуьрдин
Къисметдин рекъе, -
Диде ятла ам?

Хкаж жезва пакамахъ рагъ
Зи рубгъдин цава, -
Диде ятла ам?
Гъар легъеда гъиссзава за
Алмасдин гъава, -
Диде ятла ам?

Къуьлуьн никел милайимдиз
Къугъвазва лепе, -
Диде ятла ам?
Къенепатан дуьньяда зи
Ава са уьлкве, -
Диде ятла ам?

Мегъамед АШУРАГЪАЕВ,
Назлу ИСМАИЛОВА,
8-класс

Куьз лагъайтла...

Ам вун яни, вун яни?
Муьгълетар тир клелунин,
Заз саламар тагайди,
Живни къванвай иердиз.
Чарасуз ваз герек яз,
Стха галаз пакамахъ
Къе зи патав атайди?
Буба фенвай Дербентдиз,
"Гуьрмет" хуьзвай къуншидин,
Гаф мецеваз рахайди?
Кватна зунни ахваркай -
Квар дидеддин къуьневай.
Лугъумир заз, чан къунши,
Яд гъун патал хуьрекдай,
Зун ви риклин хиял я.

Ам булахдин рекъевай.
За ийизвай хатур ваз
Садакъадлай гъалал я,
Лагъана за: "Диде чан,
Куьз лагъайтла, вун гъа ик!
За ваз чехи хъайила,
Къуьзуь хъанвай аял я.
Гуда куьмек квалахра,
Рахкурдач вун булахрай".

Амина АБДУЛКЕРИМОВА,
5-класс

Твар гана

Дуду-у! Дуду-у, дудуя!
Къуй адан тивар Женжел хъуй.
Ша, къе за квез твар гуда.
И твар пис яз такурай.

Уь-уь ядай клекрезни
Нубатсуздиз вичини
Са вижевай тивар гуда.
Дамах къачун тавурай.

Гъазур хъайи Члавуз ам
Женжел, тариф авурла,
Къвал гатарла луварив,
Тваз тахъуй жув гъекъеда.

Аквада лап халисдиз
Ша верчерни галаз вун,
Квайди хъиз гъа махарик.
Твар ава зи бекеда.

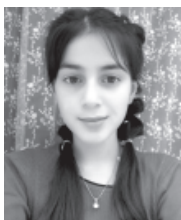

Саняат ЯГЪИБЕГОВА

Дидедиз

Мубарак хъуй ваз, чан диде,
Сентябрдин къуд лагъай югъ.
И югъ я вун, масан диде,
Чилел атай, ийиз къуллугъ.
Мубарак хъуй ваз ви яшар,
Мадни гъаф хъуй ви бахтар.
Уьмуьр хъурай сагълам, яргъи,
Хизандихъни галаз Гуьруь.
Чи мурад я ви чан хъун сагъ,
Чи уьмуьрдин я вун дамах.
Хизандинни я вун бине,
Ви рикл шад хъуй, зи чан диде.

Сифте камар

Саняат ЯГЪИБЕГОВА 2006-йисан 13-майдин Сулейман-Стальский райондин КИХуьгърин хуьре дидедиз хъана. Алай вахтунда лезги Члалални литературадал ашукъ руша хуьруьн юкван мектебда 6-классда хъсан къиметар аваз клелзава. Чешнелу ученицади мектебда кыле тухуз-вай мярекатрари иштиракзава.

Саняата хиве къазвайвал, ада 4-классдилай гатлунна шишар кхъизва. Чна и чина адан "Дидедиз" тивар алай шишар гузва. Къуй Саняатан сифте чубарукди лап яргъариз лув гурай.

Хелефан муькъввел са луж нуьклер

Мах - къугъун

Хъана къван, хъанач къван Хелефан муькъввел са луж нуьклер.
Абуруз гъана са кукла афарар.
Тлуьна-тлуьна, са клус амуькна.
- Ма, муьгъ, - лагъана, - неь и клус.
- Муьгъ тиртла, зи кланикай яд фидачир.
- Ма, яд...
- Яд тиртла, зун мурклади къадачир.
- Ма, мурк...
- Мурк тиртла, зун рагъ атайла црадачир.
- Ма, рагъ...

- Рагъ тиртла, зун цифери къадачир.
- Ма, циф...
- Циф тиртла, зун тарар-тамара жедачир.
- Ма, тарар-тамар...
- Тарар-тамар тиртла, зун якли атлудачир.
- Ма, якл...
- Якл тиртла, зун къванце къадачир.
- Ма, къван...
- Къван тиртла, зун цлак кутадачир.
- Ма, цал...

- Цал тиртла, зун угъриди атлудачир.
- Ма, угъри...
- Угъри тиртла, зун кици къадачир.
- Ма, киц!...
Кици, амп авуна, тлуьна.
Амп тараз гана,
Тара пешер гана.
Пешер къуназ гана,
Къуна макъар гана.
Макъар цийи сусаз гана,
Цийи суса рушни гада хана.
Руш булахдила, квар хана,
шез-шез хтана.
Гада никляй, туьрез хана, хуьрез-хуьрез...

(Профессор Шайдабег МИРЗОЕВАН "Ша, къугъван" ктабдай. Дагучпедгиз. 1993-йис)

Мирза ДАВЫДОВ,
Дагъустандин халкъдин шаир

Дидедин тлал

Йифен мичи къулариз,
Яклв вегъей хъиз къулариз,
Квал юзурна тупари -
Гуьзгуйрин ван япариз.
Ахпа килиг хъайи кар -
Акатнава лацу хар.

- Вун гинва, хва? - дидеди
Эверзава куьрпедиз,
Къурху аваз сесина,
Бахт фейид хъиз терсина.
Алаз кузвай рикел гъил,
Акъатна ам варцелди.

- Зун квалева, диде чан,
Къвезвачни бес ваз зи ван?

Къец къачунва алпанри,
Хар къваз, йифен тлурфанди.

- Акуна, хва, заз ахвар,
Жедай хъиз тир чуру кар.
Акуна заз буба ви,
Танкунаваз зурба тир.
Ван авурла цавари,
Къарагъна зун ялвариз.

Рехъ атлуз кланз дяведин -
Ният я ман дидедин...
Буба, гъайиф, хтанач,
Дяведи чав вахканач.
Къалабулук дидедин -
Тлал я тунвай дяведи.
Галукъзава захъни ам -
Зи дидедихъ амай гъам.

Лак Члалай.
Таржума - Мерд Алидин.

Икни жеда къван! Хадижат диде

Фазила АБАСОВА

Хануман чехи диде Хадижат
гзаф мергъаматлу, милайим, секин,
амма, вучиз ятлани, гзаф кичле ди-
шегъли тир. Яраб дяведин цлун
целхем галукъавилияй тиртла?!

Алатай асирдин 60-65-йисар.
Гилийрин хуьруьн жемят синтлел
алай куьгъне хуьрйяй дуьзендиз
эвичнавай. Амма куьгъне хуьрени
хизанар амай. Абурун квалерни
гъарма сад сана авай. Хуьр лагъай-
тла, Чуьгъвелин (тамун тивар) кла-
ник экли хъанвай.

Хадижат диде гъа и куьгъне
хуьре текдаказ, гъа и Чуьгъвелин
япал яшамеш жезвай. Нянхъ
адахъ галаз ксуз цийи хуьрйяй 3-
классда клелзавай хтул Ханум
къвезвай.

Йифехъай Хадижат дидедиз
акъван кичледай хьи, ракарал шефт
алайтлани, ада анихъ вичин гъиле

гъатай вуч хъайитлани мад агалд
хъийидай.

Ингъе са йифиз бадени хтул
ксайдалай къулухъ верчерай ван
акъатна. Абурун къурук къурул алай-
бур тир. Верчерин ванцел хтул Ха-
нумни ахварай аватна.

Ханума лугъузва:
- Я баде, верчерай вучиз гъа-
рай акъатнава?

- Гиликьрай абурун, гишинзава
жеди.

- Гишинзавай верчери гъарайиз
зав ван хъайиди туш эхир.

- Кисна кус!...
Хадижат диде йифиз къецел
экъечнач.

Экуьнахъ килигайтла, сагъ са
верчни амач. Мукъув гвай Чуьгъ-
вела атай чакъалди вичин кар
акунвай: тухвайбур тухвана, амай-
бур...

- Агъ, кичлевал!.. - лагъана ба-
деди вичи-вичикди. - Демек къван-
ни эцигна кланда...

Къве рагъ

Нариман ИБРАГЪИМОВ

Экуьнахъ ара-ара за жувахъ
галаз гуьлуьн къерез хтул Руслан-
ни тухуда. Нубатдин сеферда квал-
ляй экъечлай чун гъаятда кефер-
дихъай къвезвай пис гару къарши-
ламышна.

- Мекъи жеда гъа чаз, - килигна
зун хтулдиз.

- Мекъи хъайитла, хкведа ман,
буба, - гъасятда жаваб гана хтулди.
Валлагъ, къенин аялар зигиндиз
хци я, сиве гаф амаз вал гаф эл-
къуьр хъийида.

- Ятла, ша, - лагъана зани.
Цав чулава булутри къунвай.
Гару вичин хура гъатай къезил гъар
са затл цавуз акъудзавай, тарарин
пешер чапхуниз, гъавада къугъур-
завай ва ахпа, хъел авайди хъиз,
чилел гадарзавай.

Къакъан квалерин вилик квай
бетон тунвай майдандал акъатай-
ла, за лагъана: къерез чун фидач,
гару вилер къумадив ацлурда. Чун
гъа ина къекъеда, катда. Хтулди и
гафариз ябни гайи хъинди туш, ада
зи къуьнт ялна, гъарайна:

- Къве рагъ! Буба, килиг-е, къве
рагъ!

- Къве рагъ? - жувазни хабар
авачиз хабар хъуна за.

Дин Сагълам тлуън

Гъсан АМАХАНОВ

Дуъз тлуън инсандин сагълам-виллин, къуватдин ва гуьрчегвиллин замин я. Чи йикъара сагълам умуьр тухунал амалзавайбуру Мугъаммад Пайгъамбарди ﷺ къалурай меслятар раижзава. Гъихъгинбур я а меслятар?

Сад лагъайди - тлуънин къадар. Суннади (Мугъаммадан ﷺ умуьрдай вири мусурманри чешне къачуна кланзавай къайда-яр, амалар...) тестикиарзавайвал, тлуънин къизилдин дережа къадардилай гзаф тлуън тавун я. Чна ишлемишзавай тлуънин къадарди ва ериди чи бедендин, гъиссерин ва руьгдин гъалдиз дуьм-дуъз таъсирзава. Къадардилай артух тлуъни куьк хьунал гъизва. Ида, вичин нубатда, гзаф начагъвилер арадал гъун мумкин я, гъа жергедай яз риклин азарар, диабет. И начагъвилерин вилик пад къун тлуън ишлемишунив дуъз эгечлунилай аслу жезва. Къуват хтун ва гъал хъсан хьун патал бес къадар тлуън ишлемишун сунна я. Пайгъамбар ﷺ каш гуникай рахазвачир, ада къадардилай артух тлуън тавунин важиблудвал къейдзавай: "Инсанди ацлурай къапарикай виридалайни нагъакънди вичин руфун я! Бедендиз къуват хтун патал Адаман хъиз недай

затлуънин са шумуд клус бес я. Эгер гзаф нез кланзава, къуй адан хуквадин пуд паюникай са пай тлуъниз хьурай, са пай - циз ва садни - гъавадиз, нефес члугваз регъят жедайвал."

Къвед лагъайди - сив хуьн. Сив хуьн Аллагъдин Расулдин ﷺ умуьрдин галудиз тежер пай я. Ада гъар ислен, хемис йикъара ва гъар вацран 13, 14, 15-йикъара сив хуьзвай. Эгер ибур вири санал эхцигайтла, гъар вацран тахминан пуд паюникай са паюна Пайгъамбарди ﷺ сив къазвай. Мугъаммад Пайгъамбарди ﷺ йикъа са сеферда тлуън незвай. Эгер ада пакамаз тлуънатла, пакадин йикъан пакамазди мад недачир, эгер йифиз тлуънатла - пакадин йиф жедалди. Алай девирдин яшайиш вилик финин еришриз килигайла, гъелбетда, им акъван къиле фидай кар туш, амма Аллагъдин Расулдин ﷺ и тежрибада хуьрек тлуънин асул бине ава. Ада ﷺ лагъана: "Муьминди са хуквадиз незва, кафирди - иридаз." Гзаф къадар ахтармишунрин бинедаллаз алимирз а кар якъин хъана хъи, эгер хук ацанвачиз хъайитла, дериндай ва тамамвилелди нефес члугваз са къадар регъят я. Руьгдин менфятдилай гъейри, сив хуьнихъ инсандин сагъламвал патални

хийир ава: ивидин давление агъуз хьун, рак азар арадал атуьнин хаталувал тлимил хьун, стрессдиз майилвал авун тими-ларун, пи цурурун, ивидик квай шекердин къадардал гуьзчивал авун хъсанарун, иштагъ гуьзчивилик кутун. Аллагъдин Расул ﷺ вичин тлуънив хкъагъунин тежерда эгечдай. Адан ﷺ тлуън адетдин ва менфятлу недай затарикай ибарат тир: хурмаяр, хали, мухан фу, нек, вирт, афни-яр, зейтундин ягъ, буран ва арабир - як. Гъелбетда, Пайгъамбарди ﷺ Аллагъди къадагъа авунвай тлуън незначир. Алай девирдин медицинадал асаслу яз, къадардилай гзаф як ишлемишуну беденда ва руьгъда четин нетижайрал гъун мумкин я.

Пуд лагъайди - тлуънин эдебар. Тлуън недайла, неинки вуч нева, гъакни ам гъик нева, важиблу я. Тлуънив Аллагъдин твар къуна гатунна кланда. Невазай зат хъсандиз жакъун чарасуз я. Сивиз цийи клус вегедалди, сиве авайди туькъуьна. Гишинзаваз хъайитлани, тади квачиз ва тлуънин эдебар фикирда къуна тлуъна кланда. Эрчи гъилелди тлуън лазим я. Шири хуьрекдин тарифда бегемиш тахъай тлуъниз туьгметар ийидач. Гзаф недач ва тлуьрдалай кулухъ Аллагъдиз шукур гъида.

Чи ватангълияр - гъар сана Дуьньядиз машгъур я

ядиз итиж ийизва. 1971-йисуз ада Азербайжандин М.Азизбекован тварунихъ галай нафтадинни химиядин институт "Электрический станция" пешедин рекъай куьтягъна ва гъа и йисуз И.Г.Есьманан тварунихъ галай Азербайжандин энергетикадин НИИ-дин къуллугъчи хъана, ам и институтдин аспирантурадикни экечна. 1980-йисуз Г.М.Кржижановскийдин тварунихъ галай ЭНИН-да "Муракаб электрический сетрин тайинарнай къайдаяр гужлу ийидай рекъер хъажун" темадай диссертация хвена. Ада Бакудин Вирихалкъарин политехнический институтда тарсар гана ва 1994-йисуз Новосибирскдин технический госуниверситетда докторвиллин диссертация хвена.

Чи ватангъли хейлин проектрин иштиракчи, Америкадин библиографиядин институтдин ахтармишунрин меслятчирин ида-радин ва Вирихалкъарин электроэнергиядин зурба CIGRE ва IEEE системайрин советдин член, Вирихалкъарин энергетикадин академиядин академик, РФ-дин электротехнический илимрин академиядин член я.

2004-йисуз ам академик Юсиф Мамедалиеван тварунихъ галай медаль гуниз лайихлу хъана.

Къейд ийин, профессор А.Баламетова пешедин рекъай гзаф къадар цийи жуьредин менфятлу теклифар ганва, абур умуьр-дизни куьчуьрмишнава. Адан регъбервилек кваз Азербайжандин энергосистемада кар алай гзаф къвалахар къилиз акъуднава. Адан иштираквал аваз ЕС ЭВМ ва ПЭВМ патал арадал гъайи программаяр радиальный ва электричестводин сетрин комплексра ишлемишзава.

Ашраф Баламетович 260-далай гзаф илимдин къвалахрин, гъа жергедай яз 5 монографиядин автор я. Дуьньяда машгъур лезги илимдин монографияйрикай сад Германияда чагдай акъатнава. Къетлендакъ къейд ийин, илимдин илимдин 28 къвалах цийи затлар арадал гъуниз ва абур кардик кутуниз талуькбур я. Адан регъбервилек кваз тамамарнавай илимдинни техникадин 95 гъахъ-гъисаб "Азербэнежи" ЭЭС-дик кутунва.

Чаз лезги илимдихъ дуьньядин дережада мадни зурба агалкъунар хъана кланзава.

Илимдин, зегъметдин рекъе гъиле къур кардив сабурдалди, муькуьфдивди, рикл гваз эгечлуни зурба нетижаяр арадал гъида. Чи куьруь ихтилат вичиз гъа ихътин ерияр хас тир лезги илим Ашраф БАЛАМЕТОВАКАЙ я.

Твар-ван авай илим, технический илимрин доктор, профессор, Вирихалкъарин Экоэнергетический Академиядин член, "Электрорознергетический системадин тайинарнай къайдаяр" илимдин хилен регъбер Ашраф Баламетович Баламетован ери-бине Кцлар райондин Эчехуьрай я.

Алимди электротехнический, информацийрин технологи-

Къез чидани?

Итижлу делилар

- Балкланарни калер къвачин къилеп ксузва.
- Вили китдивай гъайванрикай виридалайни кевеи, 188 децибелдиз барабар сес акъудиз жеда.
- Чепелукъдиз хук авач.
- Кларабрин еринда акулайриз члахачлахди-кай ибарат скелет ава.
- Гуьлягъдиз гъатта вилер клевнавай вах-тундани аквазва.

- Носорогдин крчар кларабрикай ваъ, сигъ чларарикай ибарат я.
- Адетдин тиветл 2 ва я 3 гъафтеда яшам-иш жезва.
- Страусдин са какадилай 11,5 омлет гъазуриз жеда.
- Муьнуьгъдивай са йифен къене 76 метрдин яргъивал алай туннель эгъуьниз жеда.
- Са килограмм вирт гъазурун патал члжре 2 миллион цуькведал лув гана кланзава.
- Цин дегънейрик акахъун патал крокодил-ри къванер туькъуьнзава.

Дуьньяда

ИГ* -дин бейхабар гъужум

Россиядин мулкара къадагъа тир террористрин "Исламдингосударство" тешкилатдин боевикри Дейр-эз-Зор шегъердин сергъятра Сириядин къураматдин къушунрин аскеррал гъужумна. "Al-Masdar News" чешмеди хабар гузвайвал, телеф ва хасаратвал хъайибурун къадар тестики хъанвач.

Агентстводин делилралди, Сириядин аскеррал гуьзлемеш тавур гъужум Меядин шегъердин районда къиле фена. Гуькуматдин къушунривай гъужумдиз кулухъди рум гуз хъана. Къушунриз куьмекиз патав гвай тайифайрин патай ва милли оборонодай аскерар атана. Къейдзавайвал, идалай вилик ИГ-дин боевикар рагъаклидай патан Дейр-эз-Зорда гъужумар къилиз акъудун патал са шумудра алахъна. И вакъ-ийайрилай кулухъ Сириядин яракълу къушунрин жергейрин аскерри и магъалда чпин къадар артухарна.

Дейр-эз-Зор "Сирияда ИГ-дин эхиримжи къилин даях" яз гъисабзавай. Сириядинни Иракдин сергъятдин муькуьв экия хъанвайвилей анихъ боевикар патал стратегиядин метлеб ава. 2017-йисан ноябрдин сифте къилера Дейр-эз-Зор ИГ-дин боевикрикай тамамдакъ азад хъанвайдакай малумарнай.

* Россияда къадагъа тир тешкилат

Дустагъда ацукъайдакай миллионер хъана

Тахсир квачиз 31 йисуз дустагъда ацукъай америкавиди эвездин миллион доллар къачуна. Идан гъакъиндай "Fox 17" порталди хабар гузва.

Теннеси штатдай тир Лоуренс МикКини, адан делодай цийи делилар пайда хъуниз килигна, 2009-йисуз азад авуна. 61 йисан яшда авай итимдилай угъривилей ва къаст авунай кутур тахсир алудна ва адаз эвездай 75 доллар гана. "Зи къад, къанни цуд, гъатта яхцур йис гъукуматди къакъудна. Умуьр къиле тухун патал захъ са мумкинвални авачир", - шикаятнава МикКиниди.

Анжах 20 йис алатайла, 2017-йисан декабрдиз адаз эвездин пул артухар хъувун истемишдай мумкинвал хъана. Арзадиз килигай комиссия ягъалмиш хъана, дустагъда ацукъарунай хгузвай лап вини къадардин эвездин пул хгуниз 21-мартдиз мажбур хъана. Нетихада дустагъда йисар акъудайдаз са миллион доллар (тахминан 57 миллион манат) хгана.

Комиксрин куьмекдалди хабар гузва

Пентагон патал ахтармишунар тухузвай США-дин военный академиядин киберинститутди НАТО-дин къуватар Россиядихъ галаз хъайи къалмакъалра магълуб жезвай жуьредин комиксрин пособие гъазуринава. Идан гъакъиндай "IEEE Spectrum" журналди хабар гузва.

Къейдзавайвал, и жуьредин затл Америкадин аскерри гележегдин дявейрикай фикир авун ва ихътин акъунриз гъикл гъазурвал акун герек ятла чир хьун патал арадал гъанва. Проектдин авторрикай сад тир подполковник Натали Ванеттадин фикирдалди, комиксдиз аскерриз муькуьвал тир 10 йисуз жедай дяве 80 йисар идалай вилик хъайи хътинди тежедайдакай виликамаз хабар гуз кланзава.

Ик, "Секин харапаяр" комиксдай аквазвайвал, 2027-йисуз Молдавиядини Румынияди сад хьун къетзава ва и карди Москва патал наразивал арадал гъизва. Гъа и вахтунда Россияди ва НАТО-ди къушунрин вердшивилер тухузва. Москвади кибергъужум къиле тухузва, душмандин пилот галачир яракъар тергзава ва гуьгъуьнлай Кеферпатан Атлантический альянсдин танкара гъужумзава. Идалай кулухъ Россиядин аскерри магълуб хъайи шегъеррикай сана Америкадин консульство къазва.

Къейд ийин, комиксрин авторрин фикирдалди, твар къунвай пособие жергедин аскерар ва жегил офицерар патал арадал гъанва.

Великобританияди аксивал акъвазарайтла...

"The Times" газетдин къуллугъчи Жайлс Корена вичин уьлкве Россиядихъ галаз сад авуниз талуьк яз авур теклифдиз Великобританияда авай Россиядин векилханади баян гана. Векилханади "Twitter" соцсетда авай вичин чина жаваб чапнава. "Чавай Россия кланик кутаз жедач, ша чун адак акахъин" къил ганвай Коренан макъалада ихтилат физвайвал, эгер Великобританияди аксивал авунин гъерекатар акъвазарайтла, адав чехи армия агакъда, агъалийрив - къулай къвалер ва маса хушбахтилер.

Россиядин векилханади им "лап хъсан эвел къил я" лагъана жаваб ганва. 14-мартдиз Великобританияди Россиядин 23 дипломат акъудунин къарар къабулнай. Жаваб яз, 17-мартдиз Россиядин МИД-ди Москвада авай Великобританиядин векилханадин 23 къуллугъчидиз абур уьлкведа герек авачирбур яз малумарна.

Футболист къена

Футболдай Хорватиядин чемпионатдин пуд лагъай дивизиондин "Марсония" ва "Славония" дестейрин арада къугъун къиле фидайла, хура туп акъуниди футболист Бруно Бобан кечмиш хъана. Идан гъакъиндай "HRT Sport" чешмеди хабар гузва.

Къугъунин 15-декъикъада къевиз ягъай туп Бобанан хура акъуна. "Марсония" дестедин футболист чилеп ярх хъана, адан патав вири футболистар къват хъана. Медицинадин рекъай сифте куьмек клубдин духтурди гана, гуьгъуьнлай тади куьмекдин дестени чкадив агакъна, амма 25 йисан яшда авай футболист дири хъийиз хъанач. Къиникин дуьм-дуъз себеб гъелелиг малумарнавач.

Чин гъазурайди - Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

понеделник, 2 апреля		ПЕРВЫЙ	РОССИЯ 1	НТВ	ДОМАШНИЙ	ТВ-ЦЕНТР	ЗВЕЗДА
РГВК							
06.45 «Заряжайся!»	19.30,22.30	5.00 Доброе утро.	11:40,14.40,17.40,20.45	5.00 Т/с «Супруги». (16+).	6.30 Д/ф «Понять. Простить». (16+).	6.00 Настроение.	6.00 Сегодня утром.
07.00 Время новостей Дагестана. Итоги	20.00,23.00	9.00 Новости.	Местное время. Вести-Дагестан	6.00 Сегодня.	7.30 6 кадров. (16+).	8.10 Х/ф «Наш общий друг».	8.00,9.15,10.05 Т/с «Глухарь», 1-4 с. (16+).
08.00 «Заряжайся!»	20.20	9.15 Контрольная закупка.	18:00 В гостях у Сиды	6.05 Т/с «Супруги». (16+).	7.35 По делам несовершеннолетних. (16+).	10.35 Д/ф «Михаил Кононов. Начальник Бутырки». (12+).	9.00 Новости дня.
08.10 Мультфильмы	20.50	9.50 Жить здорово! (16+).	18:30 Акцент. Аналитическая программа Ильмана Алипулатова	7.00 Деловое утро НТВ. (12+)	9.35 Давай разведемся! (16+).	11.30 События.	12.25,13.15,14.05 Т/с «Глухарь», 5-8 с. (16+).
08.30 «Живые истории»	21.30	10.55 Модный приговор.		9.00 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).	11.35 Тест на отцовство. (16+).	12.55 В центре событий.	13.00 Новости дня.
09.00 Д/с «Венесуэла глазами гурмана»	21.55	12.00 Новости.		10.00 Сегодня.	12.35 Д/ф «Понять. Простить». (16+).	13.55 Городское собрание.	14.00 Военные новости.
09.30 «Герои мирного времени»	22.30	12.15 Время покажет. (16+).		10.25 Т/с «Братаны». (16+).	13.40 События.	14.50 Город новостей.	17.25 Не факт!
10.00 Х/ф «Заказная любовь»	23.20	15.00 Новости.		13.00 Сегодня.	15.05 Т/с «Пуаро Агаты Кристи». (Великобритания).	17.50 Х/ф «Осколки счастья», 1 и 2 с. (12+).	18.00 Новости дня.
11.45 «Служа Родине»	23.40	15.15 Давай поженимся! (16+).		13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.	17.00 Естественный отбор.	19.40 События.	18.40 Д/с «Защищая небо Родины. История отечественной ПВО».
12.05 «Парламентский вестник»	01.00	16.00 Мужское/Женское. (16+).		14.00 Место встречи.	19.00 Т/с «Женский доктор 2». (16+).	20.00 Петровка, 38. (16+).	19.35 Теория заговора. (12+)
12.30,14.30	01.35	17.00 Время покажет. (16+).		16.00 Место встречи.	20.55 Т/с «Восток-Запад». (16+).	22.00 Петровка, 38. (16+).	20.20 Специальный репортаж. (12+).
12.50 «Вдохновение»	02.40	18.00 Вечерние новости.		17.20 ДНК. (16+).	22.55 Т/с «Проводница». (16+).	22.30 Третье время.	20.45 Д/с «Загадки века с Сергеем Медведевым».
13.20 «Человек и право»	03.20	18.25 Время покажет. (16+).		18.15 Т/с «Морские дьяволы. Северные рубежи». (16+).	23.55 6 кадров. (16+).	23.05 Без обмана». «Чайная бесцеремония».	21.35 Особая статья. (12+).
14.50 Т/с «Владыка морей»	05.05	18.50 На самом деле. (16+).		19.00 Сегодня.	0.30 Т/с «Сваты». (16+).	23.15 Звезда на «Звезде с Л. Якубовичем».	23.00 Новости дня.
16.30	05.25	19.50 Пусть говорят. (16+).		19.40 Т/с «Морские дьяволы. Северные рубежи». (16+).	0.30 Х/ф «Матрос с «Кометы».	2.00 Х/ф «Конец императора тайги».	2.00 Х/ф «Конец императора тайги».
16.55 Х/ф «Прощай»		21.00		21.00 Т/с «Живой». (16+).	4.00 Т/с «Инспектор Льюис». (Великобритания).		
18.45		21.30		23.00 Итоги дня.			
		21.50		23.30 Поздняков. (16+).			
		23.00		23.40 Т/с «Неподсудные». (16+).			
		3.00		1.35 Место встречи. (16+).			
		3.05		3.30 Поедем, поедим!			
		3.15		4.00 Т/с «Час Волкова». (16+)			

вторник, 3 апреля		ПЕРВЫЙ	РОССИЯ 1	НТВ	ДОМАШНИЙ	ТВ-ЦЕНТР	ЗВЕЗДА
РГВК							
06.45 «Заряжайся!»	16.55	5.00 Доброе утро.	09:00	5.00 Т/с «Супруги». (16+).	6.30 Д/ф «Понять. Простить». (16+).	6.00 Настроение.	6.00 Сегодня утром.
07.00,08.30,12.30	18.45	9.00 Новости.	Канал национального вещания «Шалбуздаг» (на лезгинском языке)	6.00 Сегодня.	7.30 По делам несовершеннолетних. (16+).	8.10 Доктор И... (16+).	8.00,9.15,10.05 Т/с «Петровка, 38. Команда Семеновца», 1-4 с. (16+).
07.15	19.30,22.30	9.15 Контрольная закупка.	11:40,14.40,17.40,20.45	6.05 Т/с «Супруги». (16+).	9.25 Давай разведемся! (16+).	8.45 Х/ф «Непридуманная история». (12+).	9.00 Новости дня.
07.50 «Заряжайся!»	20.00,23.00	9.50 Жить здорово! (16+).	Местное время. Вести-Дагестан	7.00 Деловое утро НТВ. (12+)	11.25 Тест на отцовство. (16+).	10.35 Д/ф «Татьяна Дороница. Легенда вопреки». (12+).	10.00 Военные новости.
08.00 Мультфильм	20.20	10.55 Модный приговор.	18:00 Умники и умницы	9.00 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).	12.20 Д/ф «Понять. Простить». (16+).	11.30,14.30 События.	13.15 Х/ф «Я объявляю вам войну!». (16+).
08.45 «Заряжайся!»	20.45	12.00 Новости.	18:35 Здоровье и жизнь	10.00 Сегодня.	14.00 Мелодрама «Нахалка». (Украина). (16+).	11.50 Петровка, 38. (16+).	14.00 Военные новости.
08.55 Д/ф «Венесуэла глазами гурмана»	21.30	12.15 Время покажет. (16+).	5.00 Утро России. (12+).	10.25 Т/с «Братаны». (16+).	18.00 6 кадров. (16+).	12.05 Т/с «Коломбо». (США).	14.05 Х/ф «Я объявляю вам войну!». (16+).
09.20 Х/ф «Бродвейская мелодия»	21.50	15.00 Новости.	9.00 Вести. (12+).	13.00 Сегодня.	19.00 Т/с «Женский доктор 2». (16+).	13.35 Мой герой. Иван Охлобыстин. (12+).	15.00 Х/ф «Клиника». (16+).
11.30 Д/с «Александр Маринеско. Жизнь героя или обратная сторона медали»	22.30	15.15 Давай поженимся! (16+).	9.15 Утро России. (12+).	13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.	20.55 Т/с «Восток-Запад». (16+).	14.50 Город новостей.	17.10 Д/ф «Стрелковое оружие Второй мировой».
12.50 «Дагестан туристический»	23.20	16.00 Мужское/Женское. (16+).	9.55 О самом главном. (12+).	14.00 Место встречи.	22.55 Т/с «Проводница». (16+).	15.05 Т/с «Пуаро Агаты Кристи».	18.00 Новости дня.
13.15 «Учимся побеждать»	23.40	17.00 Время покажет. (16+).	11.00 Вести. (12+).	16.00 Сегодня.	23.55 6 кадров. (16+).	17.00 Естественный отбор.	18.40 Д/с «Защищая небо Родины. История отечественной ПВО».
13.40 «Кунацкая»	00.30	18.00 Вечерние новости.	12.00 Судьба человека с Б.Корчевниковым.	16.30 Место встречи.	0.30 Т/с «Сваты». (16+).	20.00 Петровка, 38. (16+).	19.35 Легенды армии с Александром Маршалом.
14.30	01.00	18.25 Время покажет. (16+).	13.00 60 минут. (12+).	17.20 ДНК. (16+).	2.25 Т/с «Восток-Запад». (16+).	20.20 Петровка, 38. (16+).	20.25 Теория заговора. (12+).
14.50 Т/с «Владыка морей»	01.35	18.50 На самом деле. (16+).	14.00 Вести. (12+).	18.15 Т/с «Морские дьяволы. Северные рубежи». (16+).	4.25 Тест на отцовство. (16+).	20.50 Петровка, 38. (16+).	20.45 Улика из прошлого.
16.30	02.40	19.50 Пусть говорят. (16+).	15.00 Т/с «Тайны следствия».	19.00 Сегодня.	5.25 Д/ф «Понять. Простить». (16+).	22.30 Петровка, 38. (16+).	21.35 Особая статья. (12+).
	03.00	21.00	17.00 Вести. (12+).	19.40 Т/с «Морские дьяволы. Северные рубежи». (16+).	6.00 Жить вкусно с Джейми Оливером. (16+).	23.05 Хроники московского быта. Любовец без штампа. (12+).	23.00 Новости дня.
	03.20	21.30	18.00 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).	21.00 Т/с «Живой». (16+).			23.15 Звезда на «Звезде с Л. Якубовичем».
	04.45	21.50	19.00 60 минут. (12+).	23.30 Т/с «Неподсудные». (16+).			0.00 Х/ф «Два капитана».
	05.15	23.00	20.00 Вести. (12+).	1.15 Место встречи. (16+).			2.00 Х/ф «Два видимых причин».
		3.00	21.00 Т/с «Одна жизнь на двоих». (12+).	3.10 Квартальный вопрос.			
		3.05	23.15 Вечер с Владимиром Соловьевым. (12+).	4.15 Т/с «Час Волкова». (16+)			
		4.10	1.50 Т/с «Неподкупный».				

среда, 4 апреля		ПЕРВЫЙ	РОССИЯ 1	НТВ	ДОМАШНИЙ	ТВ-ЦЕНТР	ЗВЕЗДА
РГВК							
06.45 «Заряжайся!»	19.30,22.30	5.00 Доброе утро.	09:00	5.00 Т/с «Супруги». (16+).	6.30 Д/ф «Понять. Простить». (16+).	6.00 Настроение.	6.00 Сегодня утром.
07.00,08.30,12.30	20.00,23.00	9.00 Новости.	Канал национального вещания «Алшан» (на цахурском языке)	6.00 Сегодня.	7.30 6 кадров. (16+).	8.00 Доктор И... (16+).	8.00,9.15,10.05 Т/с «Офицеры», 1-4 с. (16+).
07.10	20.20	9.15 Контрольная закупка.	11:40,14.40,17.40,20.45	6.05 Т/с «Супруги». (16+).	9.45 Давай разведемся! (16+).	8.35 Х/ф «Все остается людям». (12+).	9.00 Новости дня.
07.50 «Заряжайся!»	20.45	9.50 Жить здорово! (16+).	Местное время. Вести-Дагестан	7.00 Деловое утро НТВ. (12+)	11.45 Тест на отцовство. (16+).	10.35 Д/ф «Элина Быстрицкая. Железная леди».	12.35,13.15,14.05 Т/с «Офицеры», 5-8 с. (16+).
08.00 Мультфильм	21.30	10.55 Модный приговор.	18:00 «Возвращение» Финал	9.00 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).	12.45 Д/ф «Понять. Простить». (16+).	11.30,14.30 События.	13.00 Новости дня.
08.45 «Заряжайся!»	21.55	12.00 Новости.	5.00 Утро России. (12+).	10.00 Сегодня.	14.25 Мелодрама «Верю. Люблю. Надеюсь». (Украина). (16+).	11.50 Петровка, 38. (16+).	14.00 Военные новости.
09.00 Д/ф «Венесуэла глазами гурмана»	22.30	12.15 Время покажет. (16+).	9.00 Вести. (12+).	10.25 Т/с «Братаны». (16+).	18.00 6 кадров. (16+).	12.05 Т/с «Коломбо». (США).	17.10 Д/ф «Стрелковое оружие Второй мировой».
09.30 «Подобности»	23.20	15.00 Новости.	9.15 Утро России. (12+).	13.00 Сегодня.	19.00 Т/с «Женский доктор 2». (16+).	13.35 Мой герой. Лариса Вербицкая. (12+).	18.00 Новости дня.
09.50 Х/ф «По секрету всему свету»	00.05	15.15 Давай поженимся! (16+).	9.55 О самом главном. (12+).	13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.	20.55 Т/с «Восток-Запад». (16+).	14.50 Город новостей.	18.40 Д/с «Защищая небо Родины. История отечественной ПВО».
12.50 «Правовое поле»	01.35	16.00 Мужское/Женское. (16+).	11.00 Вести. (12+).	14.00 Место встречи.	22.55 Т/с «Проводница». (16+).	15.05 Т/с «Пуаро Агаты Кристи».	19.35 Последний день. Корней Чуковский. (12+).
13.20 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни»	02.40	17.00 Время покажет. (16+).	12.00 Судьба человека с Б.Корчевниковым. (12+)	16.00 Сегодня.	23.55 6 кадров. (16+).	17.00 Естественный отбор.	20.00 Петровка, 38. (16+).
14.30	03.00	18.00 Вечерние новости.	13.00 60 минут. (12+).	16.30 Место встречи.	0.30 Т/с «Сваты». (16+).	20.00 Петровка, 38. (16+).	20.20 Петровка, 38. (16+).
14.50 Т/с «Владыка морей»	03.20	18.25 Время покажет. (16+).	14.00 Вести. (12+).	17.20 ДНК. (16+).	2.30 Т/с «Восток-Запад». (16+).	20.50 Петровка, 38. (16+).	20.45 Улика из прошлого.
16.30	04.45	18.50 На самом деле. (16+).	15.00 Т/с «Тайны следствия».	18.15 Т/с «Морские дьяволы. Северные рубежи». (16+).	4.25 Тест на отцовство. (16+).	22.30 Петровка, 38. (16+).	21.35 Особая статья. (12+).
	05.15	19.50 Пусть говорят. (16+).	17.00 Вести. (12+).	19.00 Сегодня.	6.00 Жить вкусно с Джейми Оливером. (16+).	23.05 Хроники московского быта. Наследники звезд быта. (12+).	23.00 Новости дня.
		21.00	18.00 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).	19.40 Т/с «Морские дьяволы. Северные рубежи». (16+).			23.15 Звезда на «Звезде с Л. Якубовичем».
		21.30	19.00 60 минут. (12+).	21.00 Т/с «Живой». (16+).			0.00 Х/ф «Случай в тайге».
		21.50	20.00 Вести. (12+).	23.30 Т/с «Неподсудные». (16+).			1.50 Х/ф «Земля, до востребования». (12+).
		3.00	21.00 Т/с «Одна жизнь на двоих». (12+).	1.15 Место встречи. (16+).			4.55 Д/с «Города-герои». «Керчь». (12+).
		3.05	23.15 Вечер с Владимиром Соловьевым. (12+).	3.10 Дачный ответ.			
		4.15	1.50 Т/с «Неподкупный».	4.15 Т/с «Час Волкова». (16+)			

четверг, 5 апреля		ПЕРВЫЙ	РОССИЯ 1	НТВ	ДОМАШНИЙ	ТВ-ЦЕНТР	ЗВЕЗДА
РГВК							
06.45 «Заряжайся!»	18.45	5.00 Доброе утро.	09:00	5.00 Т/с «Супруги». (16+).	6.30 Д/ф «Понять. Простить». (16+).	6.00 Настроение.	6.00 Сегодня утром.
07.00,08.30,12.30	19.30,22.30	9.00 Новости.	Канал национального вещания «Алшан» (на цахурском языке)	6.00 Сегодня.	7.30 6 кадров. (16+).	8.10 Доктор И... (16+).	8.00,9.15,10.05 Т/с «Офицеры. Одна судьба на двоих», 1-3 с. (16+).
07.15	20.00,23.00	9.15 Контрольная закупка.	11:40,14.40,17.40,20.45	6.05 Т/с «Супруги». (16+).	9.35 Давай разведемся! (16+).	8.45 Детектив «Из жизни начинающего уголовного розыска». (12+).	9.00,13.00
07.50 «Заряжайся!»	20.20	9.50 Жить здорово! (16+).	Местное время. Вести-Дагестан	7.00 Деловое утро НТВ. (12+)	11.35 Тест на отцовство. (16+).	10.35 Д/ф «Леонид Филатов. Высший пилотаж».	10.00 Военные новости.
08.00 Мультфильм	20.45	10.55 Модный приговор.	18:00 Ток-шоу. Территория общения	9.00 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).	12.35 Д/ф «Понять. Простить». (16+).	11.30,14.30 События.	11.40,13.15,14.05 Т/с «Офицеры. Одна судьба на двоих», 4-8 с. (16+).
08.45 «Заряжайся!»	21.30	12.00 Новости.	5.00 Утро России. (12+).	10.00 Сегодня.	14.25 Детектив «Близкие люди». (Россия - Украина). (16+).	11.50 Петровка, 38. (16+).	14.00 Военные новости.
08.55 Д/ф «Венесуэла глазами гурмана»	21.55	12.15 Время покажет. (16+).	9.00 Вести. (12+).	10.25 Т/с «Братаны». (16+).	18.00 6 кадров. (16+).	12.05 Т/с «Коломбо». (США).	17.25 Не факт!
09.25 Х/ф «Мы, двое мужчин»	22.30	15.00 Новости.	9.15 Утро России. (12+).	13.00 Сегодня.	19.00 Т/с «Женский доктор 2». (16+).	13.35 Мой герой. Отар Кушанашвили. (12+).	18.00 Новости дня.
11.00 «Галерея вкусов»	23.20	15.15 Давай поженимся! (16+).	9.55 О самом главном. (12+).	13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.	20.55 Т/с «Восток-Запад». (16+).	14.50 Город новостей.	18.40 Д/с «Защищая небо Родины. История отечественной ПВО».
11.45 «Аутодафе»	00.30	16.00 Мужское/Женское. (16+).	11.00 Вести. (12+).	14.00 Место встречи.	22.55 Т/с «Проводница». (16+).	15.05 Т/с «Пуаро Агаты Кристи».	19.35 Легенды кино. Н. Кречковская.
12.50 «Здоровье»	01.35	17.00 Время покажет. (16+).	12.00 Судьба человека с Б.Корчевниковым. (12+)	16.00 Сегодня.	23.55 6 кадров. (16+).	17.00 Естественный отбор.	20.00 Петровка, 38. (16+).
13.45 «Столичный эрудит»	02.40	18.00 Вечерние новости.	13.00 60 минут. (12+).	16.30 Место встречи.	0.30 Т/с «Сваты». (16+).	20.00 Петровка, 38. (16+).	20.20 Петровка, 38. (16+).
13.55 «Городская среда»	03.00	18.25 Время покажет. (16+).	14.00 Вести. (12+).	17.20 ДНК. (16+).	2.30 Т/с «Восток-Запад». (16+).	20.50 Петровка, 38. (16+).	20.45 Код доступа. (12+).
14.30,16.30	03.20	18.50 На самом деле. (16+).	15.00 Т/с «Тайны следствия».	18.15 Т/с «Морские дьяволы. Северные рубежи». (16+).	4.30 Тест на отцовство. (16+).	22.30 Петровка, 38. (16+).	21.35 Процесс. (12+).
14.50 Т/с «Владыка морей»	04.45	19.50 Пусть говорят. (16+).	17.00 Вести. (12+).	19.00 Сегодня.	6.00 Жить вкусно с Джейми Оливером. (16+).	23.05 Хроники московского быта. Увидеть Америку и умереть? (12+).	23.00 Новости дня.
16.55 Концерт «Музыкальный майдан»	05.15	21.00	18.00 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).				

Table with 6 columns: РГВК, ПЕРВЫЙ, РОССИЯ 1, НТВ, ДОМАШНИЙ, ТВ-ЦЕНТР, ЗВЕЗДА. Content for Friday, April 6.

Table with 6 columns: РГВК, ПЕРВЫЙ, РОССИЯ 1, НТВ, ДОМАШНИЙ, ТВ-ЦЕНТР, ЗВЕЗДА. Content for Saturday, April 7.

Table with 6 columns: РГВК, ПЕРВЫЙ, РОССИЯ 1, НТВ, ДОМАШНИЙ, ТВ-ЦЕНТР, ЗВЕЗДА. Content for Sunday, April 8.

Table with 6 columns: ПОНЕДЕЛЬНИК, ВТОРНИК, СРЕДА, ЧЕТВЕРГ, ПЯТНИЦА, СУББОТА, ВОСКРЕСЕНЬЕ, РАДИО. Content for April 8.

Программа газурайди - Насима ВЕЛИБЕГОВА

Виридалайни хъсанбур

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

И мукъвара РД-дин туризмдин ва халкъдин художественный саякатчилерин рекъай Министерстводин коллегиядал, 2017-йисан нетижаяр къуналди, аялар сагъарунин метлебдин "Ахцегъ" ва "Гуниб" санаторияр республикада лап хъсанбур яз гъисабна. РД-дин туризмдин министрдин везифаяр вахтуналди тамарзавайди тир Рабият Закавади "Дагъустанда санаторно-курортный хел вилик тухунай" и медидаарин руководителар тир Жамиля ЗЕЙНАЛОВАДИЗНИ Али МЕГЪАМЕДОВАЗ дипломар гана.

Республикадин аялрин "Ахцегъ" твар алай ревмакардиологиядин санаторий, райцентрадивай 5 километрдин хкатна, Ахцегъ вацун кудай дарман ятарин чешмейрал - гуьнедик, гуьлуьн дережадила 1100 метрдин къакъанда экля хъанва. Ада къунвай 1,46 гектардин майдандикай 0,96 гектар багъ я. Чими ва кудай дарман ятарин (сероводород, кремневый кислота квай и ятар гидрокарбонатно-хлориднонатриевыйбурук акатзава) чешмейр ГОСТ-дин истемешунрив къунва. Аялар сагъарунин карда ина гъакл михи гъавадикай, гуьзел тлебиатдикай, кфетлу тлуьнрикай, тешкилнавай къулай шартларикайни себеп жезва. Къудгад кардик квай ина духтурин теклифдин ва миндравдин пулсуз путевкайрин бинедаллаз 7-17 йисалди яшда авай ва чпиз жалгъайринни риклин кпулрин ва дамарин иви къекъуьнин къурулушдин азарар авай аялар къабулзава.

Аялрин "Гуниб" санаторий Гуниб хуьривай 7 километрдин мензилда, гуьлуьн дережадила 1700 метрдин къакъанвиле, шамагъадин тамун патав, дагълух гуьзел тлебиатдин къужахда ава. Иса рагъ авай йикъар пара хъуни, надир гъавади, михи ятари инсандин сагъламвиле хъсан таъсирзавайвилеяй инизни тлебиатдин халис дарманхана лугъуза. "Гуниб" санаторийда къеттен фикир аялрин бронхиальный астма, хронический пневмония, бронхит, жигерин ва мекъи хъуники арадал къевезвай бязи маса азарар сагъаруниз гузва.

Эхъ, республикада неинки са дарманар ишлемишуналди, гъакл дагъларин тлебиатдин надир шартларикай хъсандиз менфят къачуналди, аялар нетижалудаказ сагъар хъийизва. И жигъетдай "Ахцегъ" ва "Гуниб" санаторийрин тлеби шартлар Россиядин ва дуньядин машгъур пара санаторийринбурулай хъсанбур я.

Полинадин агалкъунар

Фазила АБАСОВА

Гилийрин школада чешнелу аялрикай сад 10-классда клелзавай МИРЗЕБАЛАЕВА Полина я. Келунрилай гъейри, адан рикл спордални ала. 3-классдилай ам спортдин гъар жуьре секцийриз физва, алай вахтунда ГТО-дин нормативар агалкъунралди вахкузва. Школада каратэдин секция кардик акатайла, дагъви руша спортдин и жуьредайни вердишвилер къачун къетна. Рушан алакьунар акур адан тренер Мурад Амаханован теклифдалди Полина райондин ДЮСШ-да каратэдин тренер Багъауддин Девришева райондин хъянавай командадик кутуна. М. Амаханован ягълмиш хъанач: са тлимил вахт арадай фейила, Полинади каратэдай райондин акъажунра 1-чкаяр къуна. Гуьгъуьнлай ада неинки райондин, гъакл республикадин ва Россиядин дережада авай акъажунрани иштиракна.

2013-йисуз Пятигорскда 15-17 йисан яшда авай рушарин арада киокусинкай каратэдай Кеферпатан Кавказдин федеральный округдин квенквечивал патал къиле фейи акъажунра Полинади 1-чка (38 кг) къуна.

Гуьгъуьнлай ада Домбайда, Къизилюртда, Бавтугайда, Избербашда, Махачкъалада, Черкессда, Дондал алай Ростовда киокусинкай каратэдай Кеферпатан Кавказдин федеральный округдин, Дагъустан Республикадин, Карачаево-Черкессия республикадин квенквечивал патал къиле фейи акъажунра, Россиядин чемпионатда 1-чкаяр къуна.

Геннадиянни Гуьлзаманан хизанда чехи жезвай пуд веледни спортсменар я. 11-классда клелзавай чехи руш Элинади волейболдай райондин хъягъай командадик кваз акъажунра иштиракзава. 4-классда клелзавай Ильяс, вичин къвед лагъай вах Полина хъиз, каратэдал машгъл я.

Мирзэбалаеврин хизанди спортдин куклушар муьтлуьгъардайдахъ чун инанмиш я. Югъур хъурай!

1960-йисара Дагъустандин Къибле пата авай цудралди хуьрер, чкадин агъалийриз кланзни-такланз, дуьзенриз куьчарна. Гъа жергедай яз, виликан Къасумхуьруьн, гилан Сулейман-Стальский райондин Ивигарни. Са мус ятлани ина уьмуьр ргъазвай.

ИВИГАР! Адан тарих девиррин деринра ава, ам ахтармишнавач. Хуьруьхъ еке тарих авайди къуд пад тирвал чкланвай сурари ва чиликай хкис хъанвай куьгъне хандакри шагъидвалзава.

Ивигар гъи асирда арадал атанвайди ятла, тайин делилар гъелелиг жагъанвач. 1886-йисан переписдин делилралди, Ивигрин хуьре 68 клвал авай. Анра вири санлай 351 агъали, абурун жергедай яз 211 итим ва 140 дишегъли яшамеш жезвай. Советрин власть арадал къедалди Ивигар Къутур-Куьредин наибстводик акатзавай. Хуьруьн кавхавиле Рамазан Муртазали, гъадан куьмекчивилени Астархан Гъажи Фетали хъянавай. Хуьруьхъ куьулер цадай 553 къапан (138 десятина; 1 десятина=1,092 га), чилер - 200 къапан (50 десятина), тамар, мал-къара хуьн патал - 300 къапан (70 десятина) чилер авай. Хуьре къуд регъв авай. Гъа и чешмедай акъазвайвал, Ивиграл къве касдиз араб чалал клелиз-къхиз чизвай, амайбур савадсузбур тир.

Советрин власть тестикъ хъайидалай къулухъ Ивигар Хутаргърин хуьруьн Советдик кутуна. Аник Къианар, Бигерар, Хъипитлар ва Чуьхверхуьрни акатзавай. Советдин исполкомдин председателвиле ивигарви Насруллаев Шагъгерей Насруллаевич хъянавай.

И девирда Ивиграл Максим Горькийдин тварунихъ галай колохъ тешкилна, сифтегъан школа ачухна, хуьруьн юквал клуб эцигна. 1938-39-йисарин майишатрин ктабрай къачунвай делилралди, дяведилай вилик хуьре 87 майишат - клвал авай, вири санлай ана 488 кас яшамеш жезвай.

1930-йисуз Агъа Стлалдал, "Чувудрин гапал" твар алай чкадал батракринни кесибрин артель тешкилна. Гъа артелдин сад лагъай председателвиле виликан батрак, Ивигрин хуьряй тир Рамазанов Абас, бригадирвилени Стлал Сулейманан хва Мирзе-Юсуф хъянай. Алай вахтунда Абасоврин (фамилия дегишарна, бубадин тварцихъ янава. - Гъ.Къ.) сихил твар-ван акъатнавай карчиар яз уьлкведа машгъур хъанва, Мамед Абасовакай РФ-дин Госдумадин депутат хъана. Цмуррин, Ивигрин мектебра

сифте муаллимикай яз ивигарви-яр тир Рагъманов Рагъмана, Велибегов Сиражудина, Мегъамедов Алмасбега, Шабанов Эмира ва Агъаметов Абдурагъмана клвалахна. Ивигрин гадайри вад-муьжуьд лагъай классра Вили Арагърин хуьруьн муьжуьд йисан школада, 9-10-клас-срани Хутаргърин юкван школада клелун давамардай. Хуьре школа ахъайдалди Ивигрилай са шумуд касди Цмурдал клелнай. Ивигрилай акъатай машгъур ксарин арада ава: Фаталиев Навруз Гуььсенбегович профессор, технический илимрин доктор, Селимов Азим Агъаханович - филологиядин илимрин кандидат, Эмиров Марат Багъаудинович - фи-

Лезги хуьрер Ивигар

Гъажи КЪАЗИЕВ

зикадинни-математикадин илимрин кандидат, Тагъиров Керим Рамазанович - Дагъустандин лайихлу муаллим, и царарин автор - Дагъустандин лайихлу муаллим, РФ-дин умуми образованидин Гуььрметлу работник, РФ-дин журналистрин Союздин член, Эмиров Нурудин Эмирович - КПСС-дин Къасумхуьруьн райкомдин 1-секретарь, общественный деятель, Селимов Агъахан Селимович - Къасумхуьруьн райисполкомдин Председатель, Селимов Алим Максимович - къве сеферда дуньядин чемпион ва маса лайихлу пешекарар.

Ватандин Чехи дяве башламиш хъайила, Ивигрин хуьряй фронтдиз 39 кас фена. Абурукай 16 кас гел галачиз квахна, 7 кас стхавилин сурара кучукнава, 16 касни элкьвена хтана. Насруллаев Насруллагъ Шагъгереевич дяведай полковникдин чинда аваз хтана, ахпа ада военный училищейра, эхирдайни Ленинграддин хуьруьн майишатдин

академияда военный кафедрин заведующий, партторг яз клвалахна, ам Ленинградда кучукнава. Хаметов Гъасан Хаметовича дяведай майордин чин къачуна. Абдуллаев Рамазан ва Рагъманов Панагъ Яру Гъетрен ордендиз лайихлу хъана. Окпар эгъуьниз Майкопдиз къван феий ивигарвиар "Кавказ хуьнай" медалдиз лайихлу хъана. Абдуллаев Гъашим, фронтдикай къил къакъудна, дагълара чуьнуьх хъанвай дезертирар къадай отряддин командир хъана, дяве куьтягъ хъайидалай гуьгъуьниз, саки къад йисуз, Дербент шегъердин финотделдин заведующийвиле клвалахай ам Яру Гъетрен ва Ватандин дяведин орденрин, цудралди медалрин сагъиб я. Ирид касди МВД-дин офицерар яз къуллугъна: Къагъриманов Гъажибуьтай (майор), Мегъамедалиев Буба (майор), Къарибов Мирзекерим (майор), райондин ГАИ-дин начальник), Рагъманов Фахрудин (майор), Нежедов

Загъидин (майор), Рагъманов Замир (капитан), Рагъманов Муьгъуьдин (ст. лейт).

Ивигар Къасумхуьредай винидихъ саки ирид километрдин яргъа авай. Хуьруьн къуза пад вири тамар, гуьне падни дагълар тир. Мулкара гзаф хъархъун тарар авай, пара мублагъ чка тир. Хуьре тутун ва пинийрин багълар, тамара чуьхверар, ичер, хутар, инияр, кичикар, чумалар ва булдалди маса жуьрейрин яр-емишар авай.

Ивигрин хуьруьн тарих икьван члвалди гъеле садани ахтармишнавач. Хуьруьн жематдин куьмекдалди, чи акъалтзавай несилтриз аманат яз тарихдин са ктаб туьклуьрунин клвалахдив зун эгечнава.

Гуььрметлу ивигарвиар! Низ тарихдин гъихътин делилар малум ятла, тлаабзава Къазиев Гъажи Султановичан тварцил агъади хъ галай адресдиз ракъурун. **368014, Хасавюрт район, Цийи Къурушрин хуьр**, тел.: **8-928-537-29-08**.

Завадрал чан хкайтла...

Гъасан ГЪУЬСЕЙНОВ, Белиж поселок

Члал ва жемият, халкъдин медениятни тарих сих алакьада ава. Эгер къалурнавай гафар сад-садавай къакъудна веревирдер авуртла, члал хуьникай, ам еримлу авуникай ийизвай ихтилатрик рехне акатда. Гъакл хъайила, рикле хъсан ниятар аваз, заз Лезгистанда хъайи тарихдин бязи делилар туплалай ийиз кланзава. 1917-йисан Октябрдин инкълалдилай гуьгъуьнзичи чилерал колхозар, совхозар тешкилна, заводар, фабрикаяр, школаяр эцигна, багълар кутуна, чуьллера магъсулар цана, са гафуналди, дагъдани аранда умуд квай уьмуьр ргъазвай. Хуьрерай шегъерриз кеспи ийиз физвайбурун къадар тлимил тир. Йисалай-суз хуьрера цийи хизанар гзаф жезвай.

Дагъустандин шаиррикай сифте яз Стлал Сулейман Москвадин Кремлда рахана, лезги члалал цуд агъзурралди тиражар аваз ктабар, журналар, газетар акъатна. Яратмишзавай ксар, муаллимар вине къуна.

Девир дегиш хъана. Чуру лшан яз, тлебиатдини вичин зур къалурна: чилер зурзана. Дагъдин хейлин хуьрер арандиз куьчарна. "Дагълар чам катая сусар хъиз амуькна" (Р.Велибегов, Цнал).

Дагъвийриз тлебиатдилани чехи зарар гъукумдин къурулуш дегиш хъуни гана. Колхозар, совхозар чуькларна, халкъдин девлет пайи-паярна, тарашна, багълар къурурна, никлерал кул-кус акъалтна, заводар, фабрикаяр клватна. Жегъларин шегъерриз чклана.

Аладун-веледун зайиф хъайи хуьрера ичли клвалер гзаф хъана, школаяр агалдай чкадал атана. И бедбахтвилеин тахсир нин хиве ава?

Гила, Самур станциядила тир М.Исмаилова лагъайвал, члал гужа твазвайбурни хъанва. Члалаз девирдин цийивилерини тади гузва. Телевиденидин, Интернетдин таъсирдик акатнавай жегъилриз хайи члал чириз кланзавач, яратмишзавай кас яшайишдин рекъай клева гъатзава...

Члалан кесерлувал халкъдин дуланажагъдин шартларилани гзаф аслу я. Дидед члал хуьрера, гъар са касдин гъвечи ватанда хуьз жеда. Къе хуьрерин жегъилар клвалах жагъуриз шегъерриз рекъе гъатзавайла, гъвечи члалар хуьз хъун гзаф четин я. Чаз малум тирвал, агъваллу лезгийри спортдин, диндин ва маса мярекатриз къуд-вад завод клвалер акъалдар хъийиз жедай къван харжиар ийизва. Бес жедачни абурувай, виридавай сад хъана, жегъилар чи хуьрерал желб хъувун патал, Къиблепатан Дагъустанда авай завадрал чан хкайтла?!

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин печатдин ва информациядин министерство

367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 "а"

КЪИЛИН РЕДАКТОР
М. И. ИБРАГЪИМОВ

Тел/Факс. (872-2) 65-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ
М. А. АГЪМЕДОВ

65-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРДИН
ВЕЗИФАЯР ВАХТУНАЛДИ
ТАМАМАРЗАВАЙДИ
Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ

65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГЪИМОВ

65-00-59

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА

65-00-59

КУЛЬТУРАДИН
Э. Д. ШЕРИФАЛИЕВ

65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ

65-00-64

ЯШАЙШИДИН ВА ЧАРАРИН
Р. С. РАМАЛДАНОВА

65-00-58

БУХГАЛТЕРИЯ

65-00-62

КАССА

65-00-58

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
Н. ИБРАГЪИМОВ

Газет йиса 52 сеферда акъатзава
Газет алакьадин, информационный техноло-
гийрин ва массовый юммуникацийрин хиле
гуьзчивал авунин рекъай Федеральный къул-
лугъдин Дагъустан Республикада авай Управ-
лениди 2016-йисан 12-декабрдиз регистрация
авуна.

Регистрациядин нумра ПИ ТУ 05-00358
Макъалаяр редакцияди туськуьр хъийизва.
Макъалайриз рецензияр гуьзвач ва абур эль-
къвена вахузвач. Редакциядинни макъалай-
рин авторрин фикирар сад тахъун мумкин я.

РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкъала, Насрутдинован
проспект, 1 "а". Печатдин къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - 63249
Зур йисан - 51313

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00
Чап ийиз вахкана - 17.10

Газет "Издательство" "Лотос" ООО-
дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,
Пушканин къъче, 6.

Тираж 7326

И - И лишандик квай материалар
гъакъидихъ чапзавайбуьр я.

И - Икъван яшар хъанвайбуьру кълрай
НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты
"Лезги газет"

УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкъала
БИК - 048209001
ИНН - 0561051314/КПП - 057101001
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Куьре АБИД

"Куьредин ярар" культурадин центради (регъбер Агъмедпаша Агъмедпашаев) Виридуьньядин шииратдин йикъаз талукъарна Сулейман-Стальский райондин аялрин Яратмишунрин къвале члехи межлис къиле тухвана. Аниз са чи райондай 20-дахъ агакъна, гъакни къунши Мегъарамдхуьруьн, Хив, Куьрагъ Дербент, Къаякент районрай, Санкт-Петербургдай яратмишунардайбуьр атанвай.

Шаиррин межлис

И мярекатда муниципальный райондин къилин 1-заместитель Лацис Оружева, РУОдин начальник Къачабег Аминова иштиракна.

Межлис къиле тухузвайди тир лезги писателрин Союздин райондин отделенидин председатель, шаир Абидин Камилова, межлисдиз атанвайбуьр тебрик авурдалай гуьгъуьниз, вичи районда къиле физвай гъаф мярекатра иштиракай шаир, музыкант ва мандидар ашарви Гъуьсейн Рамазанов ва гъакни шаир, публицист, хъсан руководитель ахъегъви Абдулрашид Рашидов чи арадай акъатнавайди малумарна ва абурун экуь къаматар рикел хун яз, къвачел къарагъна, са декъикъада кисна акъазун тлалабна.

Межлис шаир Стал Мислиман Яран сувар тебрикзавай "Вун хвашкалди!" шиирдилай ачухна.

Сифте гаф райадминистрациядин къилин 1-заместитель

Лацис Оружеваз гана. Ада вичин ва райондин къил Нариман Абдулмуталибован патай залда авайбуьруз районда малумарнавай Эминан йисан сергъятра аваз къиле тухузвай шииратдин межлис ва Яран сувар мубаракна, вирибуьрухъ уьмуьрда ва яратмишунра еке агалкъунар хъана къанзавайди лагъана.

Тебрикдин хуш келимаяр гъаз межлисдал РУОдин начальник Къачабег Аминов, Куьрагъ райондай атанвай шаир Сейфудин Шагъпазов, чкадин шаирар Шагъабудин Шабатов, Соня Ибра-

Девирдин шиклар

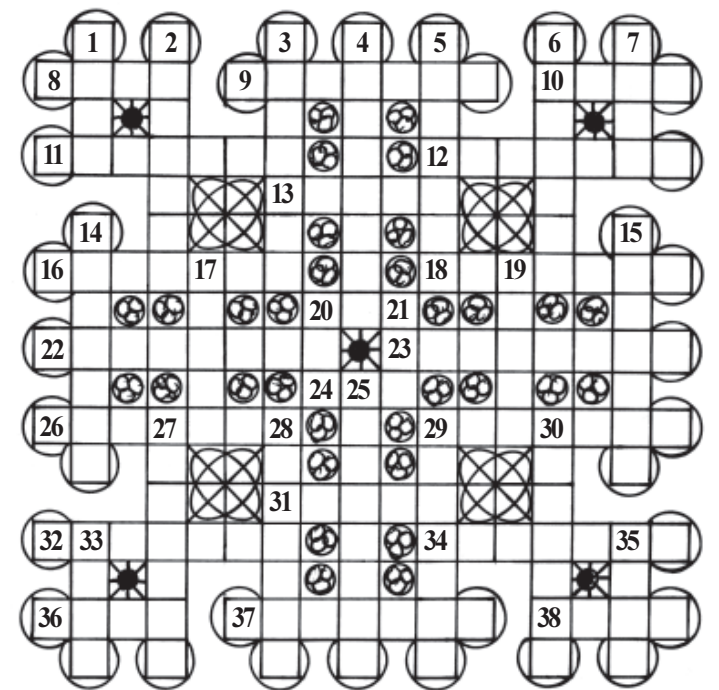

(18+)

Карикатура члугурди ва адаз баян гайиди
Темирхан ТЕМИРХАНОВ я

Кроссворд

Туськуьрайди - Салигъ ИБРАГЪИМОВ

ДУЪЗ ЦИАРАРА: 8. Бедбахтвал, хата. 9. Катраз ухшар къуш. 10. Махлукъат. 11. Дустагъхана. 12. Музыкадин алат. 13. Жегил гамиш. 16. Руководительди къвалахзавай чка - къвал. 18. Жазадин са жуьре. 20. Мухан (гергерин) гуьр. 22. Дилибуьр сагъар хъийидай чка. 23. Мегъарамдхуьруьн районда са хуьр. 24. 60 декъикъа. 26. Чай як. 29. Муртад. 31. Мажибдин сифте пай. 32. Лезги календарда са вьде. 34. Набут инсан. 36. Эркек. 37. Кухнядин партал. 38... несил.

ТИК ЦИАРАРА: 1. Куьмек, дарман. 2. Гъаф хъсан алуькдай кас. 3. Мектебда къынар. 4. Куьгъне заманайрин тфенг. 5. ГЭС-дин двигателъ. 6. Хамар хъуьгуьлардай кас. 7. Санкт-Петербургда вацл. 14. Гъакъикъан. 15. Мектебда тарс гуьзвайди. 17. Маларин... 19. Руда хъудзавай чка. 20. Сиве авай кларабрикай сад. 21. Гъал алчукнавай кларас. 25. Туськуьл къаларин гуьне. 27. Таб. 28. Вафасуз. 29. Бедбахтвилин вакъиа. 30. Дербент районда са хуьр. 33. Бажарагълу устлар. 35. Сулейман-Стальский районда са хуьр.

"ЛГ"-дин 12-нумрадиз акъатай сканворддин жавабар:

ДУЪЗ ЦИАРАРА: Мажбурнама. Бичинчи. Ник. Гуьне. Илим. Есир. Баян. Ният. Нефс.

ТИК ЦИАРАРА: Данакъиран. Гуьмбет. Агъу. Ниси. Есенин. Иса. Нил. Авчи. Дергес.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди Айдын Балабего-
ваз играми вах

БЕСХАНУМ

ва адан уьмуьрдин колдаш (езне)

МАМЕД

рагъметдиз финихъ галаз алакълу яз башсагълугъвал гуьза.

Абдулгъаниеврин хизанди (Махачкъала) яргъл йисара Хтун-
Къазмайрин культурадин къвале къвалахай дидевах

Таибат ТАИБОВА

рагъметдиз финихъ галаз алакълу яз адан хизандиз ва багърий-
риз башсагълугъвал гуьза.

Шагъабудин ШАБАТОВ

Фена Гъуьсейн

Фена Гъуьсейн лугъуз,
зас къе ван хъана,
Я азиз дуст, икъван фад
куьз чан гана?
Алай тир вун хуьруьн,
халкъдин гилерал,
Гел тунвай кас уьмуьрлух
чи чилерал.

Балабандин ван ама
чи япара,
Ягъай вуна хайи чилин
накъварал.
Къисмет гъикл хуьй члагъандин
на хурал къур?
Зи плузаррай акъудна хъи
вуна къур.

Руьгъ гъамиша регъимдик хуьй
Аллагъдин,
Ви руьгъдиз чи пашманвилер
акъазва.
Зун зи къвале къе, текдаказ
ацукъна,
Гъа вахъ галаз гъамиша хъыз
рахазва.

Ви хизанрин, мукъвабурун
риклериз
Сабурар гуй, мад вуч ийин -
къадар я.
Зун гъавурда авай кас я,
азиз дуст,
Дуьнья, сад къвез, сад хъфизвай
базар я.

Камалдин хазинадай

Къватлайди - Ишреф ЖАВАТОВ

- ✓ Балугъ авачир чкада къирхаягъни балугъ я.
- ✓ Гад гъарай я!
- ✓ Гату гад агудда.
- ✓ Вири майвайрилай жуван зегъметдин майваяр тямлу жеда.
- ✓ Кар-кеспи тийидайди вахтсуздаказ къуьзуь жеда.
- ✓ Инсан зегъметди лигмарда.
- ✓ Къе квач са чапатда туна акъвазнава.